

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXVII

1 9 4 0

ŠTEVILKA 7-8

NAŠ UVOZ SUROVIN

Vojna ni ostala brez vpliva na našo zunanjo trgovino. Zaradi angleške blokade, posebno pa zaradi razširitve vojne na Sredozemsko morje so nastale velike težave pri našem prekmorskem uvozu, razširitev vojne na razne evropske države pa nam je odvzela važna tržišča, kar se tudi pozna. Poleg tega je stanje v vojskujočih se državah znatno izpremenilo strukturo naše zunanje trgovine s temi državami, predvsem Nemčijo in Italijo. Vendar so trgovinski stiki s tema dvema državama kakor tudi z našimi kopnenimi sosedi ostali v glavnem neizpremenjeni, celo več: opaziti je celo znatno povečanje izmenjave blaga ravno s tema državama.

O samem razvoju naše zunanje trgovine v vojnih mesecih nam pričajo naslednji podatki:

	uvoz		izvoz		presežek
	tisoč ton	milij. din	tisoč ton	milij. din	milij. din
september 1939	51'6	253'25	107'3	240'5	— 12'7*
oktober	73'6	357'1	247'5	512'0	154'9
november	84'36	369'3	343'75	623'7	254'4
december	79'4	400'0	395'8	728'4	328'4
januar 1940	82'37	478'3	244'25	624'0	145'7
februar	64'2	430'04	283'3	627'2	197'2
marec	113'0	504'2	311'85	596'7	92'44
april	149'55	641'84	376'95	693'2	51'35
maj	143'55	560'9	355'26	724'7	181'8
junij	140'75	473'8	300'0	564'7	90'9

* primanjkljaj

Iz tega pregleda je razvidno, da je v mesecu septembru naša zunanja trgovina zelo zastala. Nato pa se je začela postopno obnavljati vseskozi do maja. Z majem pa je nastal nov zastoj, ki se je še stopnjeval junija, za julij pa nam je pričakovati nadaljnje zastoj, ker je prekmorska trgovina popolnoma zastala.

Skupno je znašal v desetih vojnih mesecih, t. j. od 1. septembra 1939 do 30. junija 1940 naš uvoz 972.492 ton v vrednosti 4.468'8 milij. din, dočim je v razdobju 1938/39 (od 1. septembra 1938 do 30. junija 1939) dosegel ves uvoz količino 1,017.584 ton, vrednost pa je znašala 4.047'3 milij. din.

Nasprotno pa je znašal v razdobju 1939/40 naš izvoz 2,965.855 ton, v vrednosti 5.553'2 milij. din, 1938/39 pa 2,888.427 ton in 4.329'0 milij.

din. Iz teh podatkov je tudi razvidno, da so cene zelo narasle, dočim se je količina uvoza celo zmanjšala, v le neznatni meri pa se je povečala količina izvoza.

To dokazuje tudi razvoj našega indeksa cen za uvozne in izvozne proizvode. Indeks cen za uvozne proizvode je mnogo bolj narastel kot indeks cen za izvozne proizvode, tako da nam sedanja vojna ni prinesla tolikih koristi, kot so jih pričakovali nekateri za nevtralne države. Razvoj indeksa cen na debelo je bil naslednji (podlaga so cene v letu 1926, vzete za 100):

	splošni indeks	uvozni proizvodi	izvozni
september 1939	76'6	81'6	73'1
oktober	80'1	86'9	75'4
november	86'8	91'3	84'7
december	90'9	96'1	90'8
januar 1940	93'3	98'4	94'4
februar	94'9	99'8	94'7
marec	98'5	102'6	98'2
april	102'4	108'7	98'9
maj	102'8	110'7	98'8
junij	105'8	112'4	100'3

Naš uvoz se je torej bolj podražil kot izvoz in smo morali za uvožene proizvode plačati znatno več, kar pomeni, da smo morali dati več naših proizvodov in dela naših rok za tuje proizvode.

Naša trgovinska bilanca izkazuje za vojne mesece aktivnost v znesku 725 milij. dinarjev.

Težave naše zunanje trgovine so bile in bodo še večje ne toliko na strani našega izvoza, temveč na strani našega uvoza. Kajti zaprta so nam pota za dovoze prekmorskih surovin in pomagati si moramo z obstoječimi zalogami, dokler trajajo in z dokupi iz vojskujočih se ter nevtralnih držav, ki meje na kopnem z nami, oz. do katerih imamo še dostop ali po morju ali po železnicah ali Donavi. To bo zahtevalo preusmeritev znatnega dela naše zunanje trgovine, kar bo težka naloga za našo gospodarsko politiko.

V vojnih časih je zelo trpela preskrba naše industrije s surovinami. Imamo številne industrijske panoge, ki so navezane na prekmorske surovine, nadalje trošimo tudi mnoga hranila in poživila, ki jih uvažamo iz tropičnih krajev. Težki pretresljaji nas čakajo, ko bo treba del naše industrije preusmeriti na predelovanje domačih surovin, ko bo treba omejevati delo s prekmorskimi surovinami, težke pa bodo tudi socialne posledice ustavitve dela v nekaterih industrijskih panogah, če pravočasno ne dobimo dovozov novih surovin iz drugih držav in če ne preusmerimo te industrijske proizvodnje v druge panoge. Da bi dobili sliko našega uvoza surovin v vojnih mesecih, smo izračunali količine in vrednost uvoza surovin za dobo od 1. septembra 1938 do 30. junija 1939 ter za dobo od 1. septembra 1939 do 30. junija 1940, torej za 10 vojnih mesecev 1939/40 in za ustrezajočo dobo 1938/39. Uvoz tekstilnih surovin nam kaže naslednjo sliko:

	1938/39		1939/40	
	tone	milij. din	tone	milij. din
surov bombaž	19.257	229'9	18.960	283'2
bombažna preja	11.812	286'5	5.544	177'35
bombažne tkanine	1.985	125'0	2.533	192'6
surova volna	4.563	120'5	2.509	115'6
volnena preja	1.607	104'6	521	45'9
volnene tkanine	957	134'0	1.127	173'6
surova svila	7	0'7	3	0'35
svilena preja	2.315	83'05	3.280	138'8
svilene tkanine	24	11'3	26	15'84
surova rastl. vlakna	644	4'85	1.252	12'54
preja rastl. vlaken	3.824	58'4	1.522	33'84
vreče	378	2'7	339	4'64

Uvoz tekstilij kaže posebno velik padec pri volni, ki prihaja iz prekmorskih držav, dobro se je držal uvoz bombaža, za nad polovico pa je padel uvoz bombažne preje. Ker se je zmanjšal uvoz surovin in polizdelkov, se je povečal uvoz tkanin, kar je neugodno za našo trgovinsko bilanco. Uvoz tekstilnih polizdelkov je znašal po vrednosti v 10 vojnih mesecih 400'7 milij. din, v 10 ustrežajočih mesecih 1938/39 pa 522'6 milij. din, pa je pri tem še treba upoštevati dvig cen v vojnih mesecih.

Drugi važni del našega uvoza surovin so kože, olja, oljnati plodovi in semena, kavčuk, cin itd., katerih uvoz je bil naslednji:

	1938/39		1939/40	
	ton	milij. din	ton	milij. din
nepredelane kože dom. živ.	2.481	33'1	1.258	23'87
usnje za obutveno ind.	102	19'3	97	17'3
rastl. olja	753	4'5	613	5'1
oljnati plodovi, semena itd.	10.209	39'0	9.939	45'5
loj	4.392	22'8	4.232	27'4
cin	410	10'9	317	18'8
gumaste cevi itd.	1.021	4'9	162	7'0
gumasta obutev	57	2'35	28	0'25
cevi za pnevmatike	648	18'9	653	24'27

Tretjo skupino predmetov, katerih velik del uvažamo iz prekmorskih krajev, pa tvorijo hranila in poživila: riž, kava, kakao, čaj in čokolada.

	1938/39		1939/40	
U v o z	ton	milij. din	ton	milij. din
neoluščen riž	3.883	11'0	2.958	12'84
oluščen riž	14.871	43'8	9.354	39'6
kava	6.038	41'6	5.448	45'1
kakao	1.302	7'7	632	5'0
čaj	182	5'4	87	3'2
čokolada	8	0'4	6	0'16

Tudi tu je razviden znaten padec, kar se bo kmalu poznalo pri zalogah in konsumu.

Naslednjo skupino predmetov tvorijo pogonska sredstva in sredstva, ki so s tem v zvezi:

U v o z	1938/39		1939/40	
	ton	milij. din	ton	milij. din
premog	348.216	108'94	439.248	176'36
petrolej	4.821	3'75	8.584	17'4
bencin	2.806	3'4	1.426	5'8
mazilno olje	3.887	15'3	4.717	30'2
surova nafta	127.979	89'37	132.492	213'37
parafin	2.243	8'8	1.206	12'0

V tej skupini se je znatno povečal dovoz premoga radi ostre zime, pri nafti in njenih proizvodih pa se pozna največji dvig cen, ki je nastopil med vsemi skupinami predmetov.

Železo tvori s svojimi proizvodi važne polizdelke za našo industrijo, kar dokazujejo naslednje številke uvoza:

	1938/39		1939/40	
	ton	milij. din	ton	milij. din
nepredelano in polpredelano železo	29.211	74'04	16.675	64'54
pločevina	13.208	51'1	11.298	51'2
žice	1.774	7'9	2.604	14'04
cevi	7.064	34'07	6.526	14'6
tračnice, železniški material za mostove itd.	15.763	75'6	13.285	57'85
razni popolni izdelki iz železa	59.092	243'4	15.649	318'0

Tudi naša predelovalna železarska industrija je trpela radi vojne, tako da ni mogla razviti popolnoma svoje delavnosti.

Končno podajamo še pregled uvoza strojev, elektrotehničnih predmetov ter prevoznih sredstev v vojnem času in tozadevno primerjavo:

	1938/39		1939/40	
	ton	milij. din	ton	milij. din
stroji, orodje in aparati	18.134	306'76	15.649	318'0
elektrotehnični predmeti	5.267	155'6	6.730	175'25
prevozna sredstva	9.162	227'6	4.435	119'0

Ti podatki kažejo, da je industrializacija naše države v vojnem času nekoliko zastala, tudi promet je dobil manj obnovitve v vozilih iz inozemstva, dočim je dovoz elektrotehničnega materiala narastel. **Oec.**

DRŽAVE IŠČEJO IZHODOV

Sedanja vojna je gospodarski ustroj svetá temeljito spremenila, in razne države so se znašle naenkrat pred čisto novimi problemi. Oglejmo si dve državi; ena, Japonska, je na vzhodni polobli, druga, Brazilija, je zahodni polobli.

*

Prilagoditveni problemi v Braziliji.

Dopis iz Rio de Janeiro od 10. julija t. l. pravi takole:

Gospodarska politika Brazilije, označena v prejšnjih letih pogosto po doktrinarni počasnosti, zasleduje od začetka vojne naprej spretno cilj, da kolikor mogoče široko razpne prožnost gospodarskih reakcij, da se

ogne omejitvenim ukrepom ter da se izrabijo in zagotovijo eksportne možnosti, kljub temu, da so težkoče v zunanji trgovini čim dalje večje. Marsikakšno takšno možnost so že izrabili: sklep poračunovalnega dogovora z britanskim imperijem more nadomestiti vsaj deloma izostanek izvoza v druge države Evrope; začela so se istovrstna pogajanja z Japonsko; izvoz kave v Severno Ameriko je bil v razmerju z drugimi produkcijskimi deželami prvič vstavljen v kvotni sistem; trgovska pogajanja z drugimi južnoameriškimi državami so dovedla do določenih zaključkov, ki bodo v dobro prišli produkcijski kapaciteti brazilske industrije. Najvažnejši zaključek pri tem je ta, da dobi Brazilija najbrž oni del argentinske uvozne kvote za tekstilne izdelke, ki ga je imela doslej Italija, in ki se zaradi pomanjkanja transportnih možnosti ne more izkoristiti. V severne dežele Južne Amerike se odpravlja na informacijsko potovanje večja gospodarska komisija in slednjič se stavi mnogo upanja v panameriško konferenco v Havani, kjer bo v brazilski delegaciji ravno gospodarski element zelo močno zastopan. — Če sedaj pogledamo nazaj, se je to pričakovanje tudi izpolnilo, ker so prišli v Havani po predhodnih težkočah do prav zadovoljivih zaključkov.

Številke zunanje trgovine, ki so jih priobčili doslej samo za prve štiri mesece tekočega leta, so poseben zgled prožnosti brazilskega eksporta. Kljub temu, da je odpadlo 40 odstotkov prodajnih trgov, je letošnji april prejšnjo veliko izvozno pasivnost zmanjšal za zelo velik znesek. Import se je glede vrednosti precej zvišal, in prav tako tudi eksport, kljub temu, da je eksportna množina padla za več kot eno četrtno. Glede blagovnih vrst so se izvršile precejšnje spremembe. Od obeh glavnih izvoznih predmetov kave in bombaža je padel izvoz od 58 odstotkov v letu 1939. na 42 odstotkov v letu 1940. Tudi izvoz sadja, kakaa in tobaka je močno padel; to je v prvi vrsti v Evropo eksportirano konsumno blago. Izenačenje je nastopilo predvsem v eksportu mesa in konserv, v prvi vrsti v Anglijo; to blago je doseglo v eksportu drugo mesto, pred bombažem za kavo. Dalje je zelo narasel, in sicer posebno v pogledu vrednosti, eksport surovih in strojenih kož, voska, olja in slednjič eksport fabrikatov, v prvi vrsti tekstilij in keramičnih izdelkov. Glede dežel, kamor je šel izvoz Brazilije, so znani podatki šele za prve tri letošnje mesece; in tu se moramo kar čuditi, da je eksport v Evropo od lani na letos celo narasel od 45'9 na 50'9% skupnega izvoza. Najboljši odjemalec v Evropi je postala Velika Britanija, od 9'40 na 18'60%, torej je letos še enkrat toliko brazilskega izvoza kupila kot lani. Na drugem mestu je bila Francija, od 4'8 na 9%. V Nemčijo je bilo kljub vojni fakturiranih še vedno 6'8% brazilskega eksporta proti 16'2% v preteklem letu. Zedinjene države Severne Amerike, najboljši odjemalec brazilskega blaga, kažejo za lani odstotno številko 38'9%, za letos 35'1%. Importna stran kaže mnogo večje spremembe. Pomen Evrope je padel tukaj za polovico, od 53'7 na 27'6%, ker je Nemčija, ki je krila lani še skoraj četrtno brazilskega importa, domalega čisto izpadla. Nasprotno je pa dobila Brazilija skoraj polovico svojega importa iz Zedinjenih držav, 46'4 proti 27'4%.

Prva posledica teh sprememb je bila ta, da so se pričela pogajanja z Anglijo in Francijo, s poskusom, da se brazilske dobave še povečajo; pri tem so Brazilci kupcem nudili priliko, da ni treba blaga plačevati v gotovini. Pogajanja s Francijo se po njenem zlomu niso nadaljevala,

se bodo pa pozneje morda zopet pričela. Z Anglijo se je pa dosegel poračunovalen dogovor, ki nudi Braziliji v marsičem velike koristi. Ves trgovski promet med obema državama se razvija na bazi takozvanega area-funta, ki ima določeno razmerje do brazilske denarne enote milreis. Vsa blagovna vplačila se vršijo pri Banco do Brasil oziroma pri Bank of England, in obe ti oficialni banki vršita poračunavanje med seboj. O izenačenju salda se še niso trdno dogovorili, a bo to izenačenje vsekakor v korist Braziliji, tako da bo mogla prodajati v Anglijo blago, ki se danes sicer skoraj gotovo ne more prodati; zaradi otežkočanja morske poti iz Evrope proti vzhodu bo mogla prodajati Brazilija v Anglijo na primer bombaž in oranže, ki jih je dobivala ta doslej iz Egipta in Palestine. Dalje pričakujejo ojačenja brazilskega izvoza v britanske dominione, posebno v Kanado in Južno Afriko; tako je na primer Lloyd Brasileiro otvoril pred kratkim novo plovno progo v Južno Afriko.

Verjetno je, da bo dosežen podoben poračunovalen dogovor tudi z Japonsko. Daljni vzhod je bil v preteklem letu najvažnejši odjemalec brazilskega bombaža. Do konca letošnjega aprila je pa šlo na Kitajsko in Japonsko samo 4500 ton bombaža proti 30.000 tonam v prvih štirih lanskih mesecih. Prodaja v Evropo se ni zelo zmanjšala, 30.400 ton proti 36.700 tonam, ker sta Anglija in Portugalska svoje nakupe znatno zvišali ter tako nadomestili Nemčijo. Vseeno je pa letošnji eksport v primeri z lanskim padel na polovico, in če bi se tudi v bodočih mesecih eksport zvišal, bo gotovo del pridelka ostal neprodan. Od pridelka v državi Sao Paulo, ki ga cenijo na 250.000 ton, je menda nekaj nad 100.000 ton prodanih za eksport, ca 50.000 ton prevzame domača industrija, za ostanek bo pa treba še poskrbeti. Zato hočejo sedaj s poračunovalnim dogovorom privedi Japonce do večjih nakupov. Vzroke, zakaj je bilo iz Japonske doslej tako malo naročil, je težko videti; morda se je Japonska vrnila k svojemu prejšnjemu dobavitelju, k Zedinjenim državam. Trdijo tudi, da kvaliteta brazilskega bombaža ne zadovoljuje popolnoma. Morebiti pa Japonska čaka, da bi dosegla nižje cene. Zelo tehten vzrok je tudi pomanjkanje ladijske prostornine za promet med Brazilijo in Daljnim vzhodom, in ena od idej klirinških dogovorov je ta, da je Brazilija kot protiuslugo za blago predlagala prepuščitev ladijske tovarnine. Če se pa bombaž kljub temu ne bo dal prodati, pač ne bo preostala nobena druga rešitev kakor ona, ki so jo napravili glede kave: državna intervencija potom nakupa.

Glede kave omenimo, da zaključek kavinega leta 1939/40 s 30. junijem t. l. razmeram primerno ni neugoden: eksport znaša nekaj nad 15 milijonov vreč proti 16.200.000 vrečam v prejšnjem kavinem letu. Za novo leto se pa mora računati najprvo z manjšim eksportom v Evropo, tako da bo preostalo ca 5 do 5,5 milijonov vreč; novi pridelek cenijo na 21 milijonov vreč. Od te količine je po tako zvani žrtveni kvoti v višini 25 odstotkov, ki je bila že lani določena in ki znaša torej 5.250.000 vreč, namenjena ta količina uničenju. V normalnih razmerah bi se dal ves ostali pridelek lahko prodati in bi tudi previški prejšnjih let skoraj gotovo izginili. Da se prodaja prilagodi povpraševanju, so za kavo provenience Sao Paulo določili dodatno izenačevalno kvoto 30 odstotkov; v to provenienco spadajoče kavine vrste kupi Departamento Nacional do Café po 65 milreisov za vrečo. Ker cenijo provenienco Sao

Paulo na 14 milijonov vreč, pomeni teh 30 odstotkov 4.200.000 vreč, ki ne pridejo več na trg. Tako bi od novega pridelka bilo zaenkrat na razpolago za eksport 11.550.000 vreč. Da nakupi stare previške, je omenjeni urad — skrajšano DNC — vrh tega upravičen, da pokupi do 1.500.000 vreč starega pridelka po 70 milreisov za vrečo. Ker je bilo v zadnjih letih povpraševanje po kavi Sao Paulo manjše kot po drugih vrstah in so bile vsled tega žrtvene kvote v drugih državah manjše, in ker je bila letos določena enotna kvota 25 odstotkov, morejo producenti drugih držav proti plačilu 50 milreisov za vrečo oprostiti svojih k oddaji določenih 25 odstotkov od žrtvene kvote. Upajo, da bodo s temi odredbami trg stabilizirali.

Za financiranje državne podpore je pooblaščen Banco do Brasil, da izda z državnim jamstvom potrebne kredite. Ker v Braziliji nimajo novčene banke, kritje tega kredita ni tako enostavno. Kot v prejšnjih letih tudi sedaj ne marajo financirati kredita z izdajo novih bankovcev, čeprav bi bilo zvišanje v obtoku se nahajajočih sredstev celó potrebno; kajti vsled manjkanja emisijskega zavoda in spričo sedaj veljavnega sistema državnih bankovcev bi ne bilo mogoče vzeti papirnega denarja zopet iz prometa. Zato premišlujejo sedaj, če se ne bi mogla izrabiti prevelika likvidnost bank, ki je nastala iz raznih vzrokov, predvsem iz prometnega nazadovanja v domači in inozemski trgovini; hočejo torej tako rekoč apelirati na mrtvo kreditno kapaciteto. Banke naj bi bile prisiljene, da dajo na razpolago del svojih likvidnih sredstev, ki so zelo velika, s tem da banke nakupijo srednjeročne listine, ki naj bi se porabile za financiranje kavine podpore. Te listine naj dobijo pri Banco do Brasil sposobnost rediskonta, tako da bi si mogle banke v primeru potrebe nabaviti tam likvidna sredstva. Čeprav se o tem načrtu doslej še ni nič objavilo, so govorice že dale povod za demanti, češ da nikdar ni obstojal namen konfisciranja bančne imovine. Glede na komplicirane brazilske bančne razmere je ta namen vsekakor originalen in bi bila njegova izvršitev učinkujoča, priča pa zopet na novo o potrebi ustanovitve Centralne banke.

Brazilsko gospodarstvo se je doslej brez prisilnih odredb prekopalo skoz sedanje zamotane razmere. Hvala Bogu je misel moratorija, ki so jo pred kratkim gotovi interese močno propagirali, menda končoveljavno pokopana.

Milreisu je kolebanje, v katerem se nahajajo druge južnoameriške vrednote, precej prizaneslo in sedaj nad eno leto obstoječi devizni sistem se je tudi v težkih časih dobro obnesel. Tudi vpeljava uvozne kontrole, ki so jo hoteli pred časom uvesti, se je izkazala kot izogibljiva. V nekem smislu obstoji ta kontrola nevidno v dejstvu, da more Banco do Brasil uvozne kredite preprečiti s tem, da kritje deviz na termin dopusti ali pa ne. S tem preprostim ukrepom so vsi večji importi pod nadzorstvom. Obstoji torej upanje, da se bo tudi v bodoče mogoče ogniti ostrejšim odredbam in da bo ravnovesje, v katerem se je moglo brazilsko gospodarstvo držati doslej, obstojalo še naprej.

*

Druga država, o kateri hočemo nekaj omeniti, je Japonska. O Japonski je »Trgovski Tovariš« opetovano pisal in jo v gospodarskem oziru naši bralci prav dobro poznajo. A čas hiti in se naenkrat vse spre-

meni, posebno še v sedanjih razburkanih časih, kar občutimo tudi na lastni koži. Zato nas bo zanimalo poročilo iz Tokia od 11. avgusta t. l., z naslovom

Japonska išče izhoda.

Pri bogati obilici nerešenih problemov se je v najnovejšem času pojavila na obzorju nova senca, senca Japonske. Če se bo Japonska vmešala v svetovni konflikt in s kakršnimi posledicami bo to združeno, je prav tako malo gotovo, kakor smo tudi glede na cilje in sredstva takšnega vmešanja navezani le na domneve. Tudi ne vemo, če se bo kakšen nov ekspanzijski val Japonske obrnil proti Tihemu oceanu, proti azijskemu kontinentu ali pa proti francoskim in nizozemskim kolonialnim državam, ki so napol brez gospodarja. Bolj kot katero koli svetovno-nazorsko ali politično premišljevanje veljajo tukaj gospodarska dejstva. Če je vobče ugotovljeno, da so v središču gospodarstva zmeraj ljudske množice, njih življenjske razmere in zahteve, pride tako dejstvo v primeru Japonske še ostreje do izraza. Pojasnitev stvarnega položaja se prične torej pravilno s preiskovanjem, v kakšnem položaju je prebivalstvo.

Prirastek prebivalstva tri osebe na minuto

Japonska država obsega danes okoli 500.000 km² in na tem prostoru prebiva okoli 100 milijonov ljudi. Gostota prebivalstva z 200 osebami na kvadratnem kilometru dosega torej skoraj isto višino kakor jo imajo najbolj obljudeni predeli Evrope. Na tem velikem prostoru pa ni nič manj kot 8000 otokov, od katerih jih je 5500 takih, ki nimajo niti 1 km v obsegu; tudi je večji del zemlje poljedelsko neuporaben. Kulturni areal dosega komaj tretjino onega bivše Poljske, ki je merila štiri petine sedanje Japonske v nekoliko širših mejah. Ta razlika se da tudi pri najbolj intenzivni poljedelski kulturi tem manj izenačiti, ker je obratno doseglo prebivalstvo bivše Poljske — ca 35 milijonov — le dobro tretjino japonskih ljudskih množic. Japonska mora torej na ploskovni enoti preživljati skoraj desetkrat toliko ljudi kot Poljska.

Od pomnožitve prebivalstva Japonske pa izhaja pritisk, ki je tem jačji, ker se produktiviteta zemlje ne da več dvigniti. Pomnožitev prebivalstva znaša ca 1.500.000 na leto — približno toliko, kolikor nas je vseh Slovencev — s čimer se reče, da se rodijo na minuto trije otroci. Preostane torej en sam izhod: ekspanzija. Pri tem nas kakor pri Rusiji osupne naraščanje mestnega prebivalstva — ponovno opozarjamo na članke »Trg. Tovariša« o Rusiji. — V 83 mestih Japonske je živel l. 1920 okoli 10 milijonov ljudi, v 148 mestih leta 1938 že 26 milijonov. Število mest se ni podvojilo, število prebivalstva pa več kot podvojilo. V niti dveh desetletjih je mestno prebivalstvo naraslo od 18 na 36 odstotkov kmetijskega prebivalstva. Ta zares revolucionarna preokrenitev, izvirajoča iz nenavadno močnega bega z dežele, je povzročila tudi globoko segajoče spremembe v pridobitvenih razmerah in v življenjskem standardu japonskih množic. — Primerjaj s tem naše članke v prejšnjih letnikih »Trg. Tovariša«, in bomo videli razliko med preteklimi leti in sedanjostjo.

Dolg delovni čas, nizke mezd

Povprečnost delovnega časa japonskih industrijskih delavcev znaša sedaj 10 ur in 10 minut na dan, vmesni odmori 57 minut. To je pa

povprečnost; v zelo številnih obratih prekorači delovni čas 11 in tudi 12 ur. Od skupnega števila delavcev v industriji in rudarstvu je samo 23'2 odstotkov takih, ki delajo manj kot 9 ur na dan. Poleg tega tvorijo zelo visok odstotni del delavstva ženske, 44 odstotkov; v vodilnih produkcijskih panogah, v svileni in tekstilni industriji, je njih odstotni delež še mnogo višji ter dosega in celo prekaša 90 odstotkov vsega delavstva. Povprečna ženska mezda znaša komaj tretjino mezde, ki jo dobivajo moški. Sicer je položaj v tekstilni industriji nekoliko ugodnejši kot v drugih industrijskih panogah, vendar so mezde vobče izredno nizke. Ta nizki mezdni nivo je v najožji zvezi z rentabilnostjo glavnice, ki je še vedno navezana na dumpinški eksport in ki torej težko pride na svoj račun.

Forsiran izvoz — neogiben uvoz

Nizke mezde so za Japonsko gospodarska potreba, one zagotovijo možnost ohranitve ravnovesja v trgovinski bilanci, ki je vobče ob zmernem pasivnem saldu še vendar zadovoljiva. Od izvoza pride ca 55 do 60 odstotkov na fabrikate, in približno isti delež imajo pri uvozu surovine. Tu notri je obenem jedro problema. Japonska ne more zagotoviti svojemu prebivalstvu brez eksporta tudi sedanjega pičlega za-
sluška, ne more brez ekspanzije svojega previšnega prebivalstva nikamor spraviti. Ekspanzija je pa težko mogoča, ne da bi Japonska zadela pri tem na interese onih držav, od katerih zavisi njena preskrba s surovi-
nami. Vloga posameznih dobavnih virov in prodajnih trgov je razvidna iz sledečega seznama, pri čemer je izraženo vse v odstotkih in se nanašajo podatki na leto 1938.

	Delež na japonskem	
	izvozu	uvozu
Azija	61'9	38'4
od tega Mandžutikuo	11'8	12'7
„ „ Kitajska	11'6	6'2
Evropa	9'7	14'1
od tega Velika Britanija	5'0	2'4
„ „ Francija	1'4	0'7
„ „ Nemčija	1'2	6'4
Severna Amerika	17'5	38'0
od tega U.S.A.	15'8	34'3
Južna Amerika	2'2	3'4
Avstralija z Oceanijo	3'6	3'7
Afrika	5'1	2'3

Že na prvi pogled vidimo, da je glede izvoza navezana Japonska v prvi vrsti na Azijo, ki je njen največji kupec; saj odzame Azija nad tri petine njenega izvoza, od tega Mandžutikuo in Kitajska skoraj eno četrtino. V Evropi prevzame največ japonskega blaga Velika Britanija, v Ameriki Zedinjene države. Že samo Zedinjene države in Velika Britanija kupijo 20'8% japonskega blaga; pride zraven še Avstralija z Oceanijo s 3'6%, dalje deli Afrike, Kanada in predvsem Indija, tako da prevzame anglosaški svet največji del japonskega izvoza. Pri uvozu vidimo, da uvaža Japonska več kot tretjino iz Zedinjenih držav, da je torej na te države prav posebno navezana. Če vzamemo zraven še Veliko Britanijo, Avstralijo z Oceanijo itd., vidimo, da je tudi pri uvozu

anglosaški svet daleko na prvem mestu. Glede deviz je pri izvozu anglosaški delež treba še prav posebno poudariti; kajti v deviznem gospodarstvu pride najvažnejši del izvoza ravno na te dežele. Zato se je skušala Japonska in se skuša še sedaj ogniti vsakemu odprtemu sporu z Veliko Britanijo in posebno še z U. S. A. in je poskušala tudi, čeprav s pojemajočo vnetostjo, izvesti svoje osvojitve tako, da se niso dotaknile interesnih sfer anglosaških sil. Pri tem stremeljenju je bila Velika Britanija Japonski prav ugoden partner; kajti politika Velike Britanije, stremelja za mirom, je bila skozi več let vselej pripravljena, da zatisne eno oko. To politiko je vodilo pač spoznanje, da bi izbruh konfliktov na Daljnem vzhodu mogel povzročiti evropsko vojno. Sedaj je vseeno do tega prišlo.

Bilanca osvojitve

Evropska vojna traja sedaj že eno leto in ravno Velika Britanija, ena od obeh anglosaških velesil, je prišla v velike težkoče. Ali bo sedaj Japonska svojo popustljivost opustila in začela z odprtim konfliktom? Kaj so prinesle Japoncem dosedanje vojne?

Odpor Kitajske še ni zlomljen, čeprav je zgubila ogromno ozemlje ter važna strateška, kulturna in gospodarska središča. Nadaljevanje te vojne ne more nikdar dovesti do rešitve temeljnega japonskega problema, do odtoka naraščajočega prebivalstva; saj je kitajski narod še rodovitnejši kot japonski, pri tem pa še bolj z malim zadovoljen, čeprav so že Japonci v tem oziru pravi vzor. Zgodovina Kitajske pravi, da je doslej še vsak osvojitelj postal premaganec; kljub najsijajnejšim vojaškim zmagam je Kitajska napadalca vedno v sebi stopila in nikdar se ni obratno zgodilo. Japonci tudi prav nič ne prikrivajo, da je zahtevalo dosedanje vojskovanje na Kitajskem izredne žrtve. Glavna vsota izdatkov v rednem proračunu 1939/40 je znašala ca 2 milijardi jenov ali za 55 odstotkov več kot pred desetimi leti; izdatki za vojsko na suhem so narasli za 25 odstotkov, oni za mornarico za 100 odstotkov. Naraščanje izrednih izdatkov se v odstotkih skoraj ne da izraziti; glavna vsota je narasla od 355'7 na 2426'4 milijonov jenov, od tega izdatki za vojsko od 26'2 na 785 in oni za mornarico od 95'1 na 534 milijonov jenov.

Protipostavke za te zvišane izdatke dobimo pri državnih dolgovih, ki so narasli v petletju 1935—1939 za 80 odstotkov, od 9'8 na 17'8 milijard jenov, od koje vsote pride 90 odstotkov na notranja posojila.

Vojna na Kitajskem torej še daleko ni izpolnila pričakovanih nacionalističnih krogov, in so bili vrh tega dosedanja skromni uspehi zelo drago plačani. Na dlani je misel, da se proklamira azijska Monroejeva doktrina, pri kateri bi bila pripisana vloga Zedinjenih držav v Ameriki tu v Aziji Japoncem, in da se na podlagi te doktrine najprvo postavi zahteva po holandskih in francoskih kolonijah, nato, ko bi se Japonci tukaj zasidrili, bi prišlo na vrsto izrinjenje Angležev iz Azije. Velik vprašalnik pri tem so Zedinjene države. Japonski državni voditelji bi morali biti prepričani o hitrih, temeljitih in definitivnih uspehih, če bi hoteli prevzeti odgovornost za opustitev najvažnejših surovinskih dobaviteljev in obenem za zaporo najvažnejših japonskih prodajnih trgov. Ne smemo pa pozabiti, da izvajajo naravne sile vedno večji pritisk na Japonsko ter silijo h kateri koli rešitvi.

Dr. V. Šarabon

DONOS PODJETIJ V SLOVENIJI

V »Trgovskem Tovarišu« št. 5-6 letnika 1938 sem objavil nekatere značilne podatke o donosu podjetij v Sloveniji za leta 1935—1937. Seveda se je to moglo nanašati le na delniške družbe, ki objavljajo svoje računске zaključke. Delniške družbe zopet pa so le del našega podjetništva, tako da bi mislili, da slika ni popolna. Toda ker pa so delniške družbe največja podjetja in zaposlujejo okoli četrtino vsega delavstva v Sloveniji, je njih številke vzeti za značilne in je možno po njih presojati na splošno poslovne uspehe podjetništva pri nas v posameznih letih.

Že leto 1938. je pomenilo v gospodarski konjunkturi izboljšanje v primeri z letom 1937. Statistični podatki, ki so za 1937 popolni, za 1938 pa nepopolni, kažejo, da so čisti dobički vseh delniških družb v Sloveniji narasli od 50'4 na 66'3 milij. din, dočim so se istočasno izgube povečale od 1'35 na 9'0 milij. din, vendar je per saldo čisti dobiček le še narastel od 49'05 na 59'3 milij. din. Izboljšanje položaja se je videlo tudi v tem, da so za leto 1938. tri velike družbe po daljši dobi zopet izplačevale dividendo. To so bile Kranjska industrijska družba, ki je na glavnico 90'0 milij. din izplačevala za 1938 5% dividende (zadnja dividenda je bila za 1930—1931 v znesku 5%), nadalje Jugočeška, jugoslovansko-češka tekstilna industrija 10% (zadnja dividenda za 1930 5%) in Tvorница za dušik, Ruše 5% (zadnja dividenda za 1930 je znašala 7%).

Za leto 1939. še nimamo na razpolago vseh računskih zaključkov delniških družb, čeprav je ogromna večina delniških družb že imela svoje občne zборе. Toda le majhen del delniških družb sploh objavlja svoje računске zaključke v »Službenem listu«, tako da je omogočena sestavitev pregleda. Tako sem ugotovil, da so bili v »Službenem listu« v teku lanskega leta objavljeni računski zaključki samo 8 bank, delniških družb z glavnico 71,650.000 din, dočim niso bili objavljeni 3 računski zaključki zavodov z glavnico 13,010.000 din. Za industrijske, trgovske in prometne delniške družbe sem ugotovil, da so bili v teku lanskega leta za 1938 objavljeni samo računski zaključki 22 delniških družb z glavnico 211,124.000 dinarjev, dočim smo imeli leta 1938. v Sloveniji 65 delniških družb (brez bank) z glavnico 569,013.800 dinarjev. Približno ena tretjina družb je torej objavila svoje računске zaključke, ki kažejo sliko poslovanja komaj 37% vse delniške glavnice v Sloveniji. Ta pojav je v ozki zvezi s strukturo naših delniških družb. Večje število delniških družb v naši banovini so prav za prav družinske delniške družbe, kjer je krog delničarjev zelo omejen. Velik del zopet delniške glavnice je v rokah takih družb, ki nimajo interesa, da bi se ti računski zaključki objavljali. Če vzamemo samo dva primera, potem takoj vidimo, kako velik sektor tvorijo »družinske« d. d. To sta A. Westen z glavnico 25 milij. dinarjev in Franc Woschnagg, tovarna usnja, z glavnico 12 milij. din. Pričakovati je, da se bo po uveljavljenju novega trgovskega zakona položaj v tem oziru izboljšal, tako da bodo tudi nedelničarji dobili več vpogleda v računске zaključke delniških družb, ker bodo morali biti sestavljeni po zelo detajlirani shemi ter bodo morali biti objavljeni.

V naslednjem podajamo pregled bruto-donosov in čistih dobičkov onih družb, ki so ali objavile svoje računске zaključke ali pa so jih odposlale na merodajna mesta, kjer se sestavlja statistika delniških družb. Vsi donosi so v milijonih dinarjev ter veljajo samo za dotično poslovno leto brez prenosov iz prejšnjega leta:

	bruto-donos			čisti dobiček		
	1937	1938	1939	1937	1938	1939
Trboveljska	67'4	77'57	88'75	20'2	24'66	26'63
Kranjska ind. dr.	70'6	154'85	123'4	5'6	13'5	16'8
Papirnica Vevče	13'37	12'0	15'1	2'7	2'1	2'46
Dušik Ruše	8'14	10'2	10'9	0'47	1'5	1'7
Mautner	25'26	26'5	26'0	3'56	3'5	0'4
Splošna stavbna dr.	2'75	2'73	3'05	0'27	0'4	0'34
Verige Lesce	4'8	5'0	5'66	0'14	0'2	0'24
Kolinska	4'95	6'1	6'3	0'6	0'59	0'53
Saturnus	7'66	7'9	9'2	0'34	0'33	0'44
Aga, Ruše	2'06	2'6	3'08	0'25	0'28	0'35
Mar. tisk.	1'06	1'34	1'32	0'03	0'04	0'007
Hotel Union	1'35	1'43	1'24	0'28	0'35	0'25
El. Škofja Loka	0'85	0'92	1'0	0'01	0'05	0'06

K tem številkam je najprej pripomniti, da obsegajo za Kranjsko industrijsko družbo v letu 1937. dobo poslovnega leta 1936./1937., torej od 1. julija 1936 do 30. junija 1937, dočim je kasneje družba prešla na bilanciranje s koledarskim letom in je zato prehodna poslovna doba 1938 obsegala poslovanje v drugi polovici 1937 in vse leto 1938, torej 18 mesecev in da je to treba upoštevati pri presoji brutodonosa. Če bi smatrali, da je bilo v poslovnem oziru drugo polletje 1937 enako vsemu letu 1938., potem bi dobili, da je znašal dejansko brutodonos Kranjske industrijske družbe za 1938 samo 103'2, čisti dobiček pa 9'0 milij. dinarjev.

Na splošno nam kažejo računski zaključki, da se je izboljšal položaj v premogovni stroki, kjer je bil proti koncu lanskega leta že znaten izvoz. Nadalje se je izboljšal položaj v kovinski stroki, poslabšale pa so se razmere v tekstilni stroki, to radi znanih motenj pri preskrbi s surovinami, nadalje v turističnem prometu. Tudi je nastopilo izboljšanje v kemični stroki ter v živilski industriji. Stavbna stroka je začela proti koncu lanskega leta stagnirati, kar se še bolj stopnjuje v tekočem letu. Poleg izboljšanja donosov je treba omeniti, da so na splošno narasli tudi odpisi pri najvažnejših družbah, dočim drugačni rezultati pri manjših družbah te slike ne bodo dosti izpremenili.

O novih investicijah nam poslovna poročila ne dajejo dosti podatkov, zlasti ne številčnih. Edino naša največja družba, Trboveljska premogokopna družba, objavlja počenši z letom 1935. podatke o višini investicij in tudi za primerjavo podatke o višini odpisov. Ti podatki so bili naslednji (v tisočih dinarjev):

	investicije	odpisi
1935	7.153	14.695
1936	15.189	15.259
1937	25.424	16.460
1938	33.137	17.309
1939	34.318	20.072

Iz gibanja teh dveh postavk se jasno vidi, da so bile v letih krize investicije prav majhne, manjše kot odpisi, v letu 1937. pa so bile nove investicije znatno večje kot odpisi. Investicije so stopnjevale v letu 1938.,

niso pa več naraščale v letu 1939., dočim so se odpisi radi povečanih prvotnih postavk povečevali.

O proizvodnji in prodaji ne najdemo v poslovnih poročilih podrobnih podatkov, večinoma se poročila omejujejo samo na splošne označbe. Le nekatere večje družbe objavljajo podatke o svoji proizvodnji in prodaji. Na razpolago so nam podatki o proizvodnji in prodaji Trboveljske premogokopne družbe, o proizvodnji in prodaji električnega toka v Fali ter o proizvodnji papirja, lesovine in celuloze Združenih papirnic Vevče, Goričane in Medvode.

V zadnjih treh letih je bila proizvodnja Trboveljske premogokopne družbe naslednja:

	premog	apno v tonah	cement	električni tok milij. ur
1937	1,165.980	20.625	67.380	—
1938	1,423.648	19.651	74.530	8'2
1939	1,501.105	14.860	80.260	43'155

Slično kot proizvodnja se je gibalala tudi prodaja ter so bile zaloge proizvodov družbe le majhne. Za premog je bila letos dobra konjunktura radi ostre zime in so zaloge premoga skopnele na minimum.

Združene papirnice Vevče, Goričane in Medvode izkazujejo naslednjo produkcijo v tonah:

	papir	lesovina	celuloza
1937	9.029	1.931	5.498
1938	7.568	1.547	5.101
1939	10.147	2.392	6.697

Končno navajamo še proizvodnjo in prodajo Električne centrale Fale (podatki za proizvodnjo in prodajo so v milij. kilovatnih ur, za dohodke v milij. din):

	proizvodnja	prodaja Rušam	ostali konzum	dohodki
1937	175'5	98'26	47'95	30'77
1938	173'1	90'16	52'2	32'5
1939	176'6	119'2	53'05	32'46

K tem podatkom je pripomniti, da se proizvodnja Fale giblje stalno na isti višini v zadnjih letih. Pri Vevčah se vidi veliko povečanje proizvodnje lani v primeri z letom 1937., vendar proizvodnja še ni dosegla višine konjunktornih let. Tako je znašala največja proizvodnja papirja leta 1929. 13.440 ton. Tudi proizvodnja lesovine zaostaja za prejšnjo najvišjo proizvodnjo. Le proizvodnja celuloze je lani dosegla rekordno višino. In končno je proizvodnja premoga Trboveljske premogokopne družbe lani vkljub znatnemu povečanju v primeri z letom 1937. še vedno znatno zaostajala za največjo proizvodnjo, ki je bila zabeležena leta 1929. Tedaj je namreč družba proizvedla 1,957.640 ton premoga, kar je bila rekordna proizvodnja družbe. Stalno narašča produkcija cementa, dočim je radi slabše gradbene sezone lani padla produkcija apna.

Lansko leto je davčna režija naših delniških družb zopet narasla. Še bolj pa je pričakovati povečanje davčne režije v tekočem letu radi novih davčnih predpisov. Iz podatkov 12 družb posnemamo, da je znašala njih davčna režija leta 1938. 67,505.000 dinarjev, lani pa je narasla že na 85,024.000 din. Toda v znesku za 1938 je obseženo poldrugoletno poslo-

vanje Kranjske industrijske družbe, tako da je znašala — preračunana na samo leto — 1938 davčna režija 12 delniških družb v Sloveniji samo 50,981.000 dinarjev in da se je lani povečala v primeri z letom 1938, za dve tretjini. Če primerjamo bruto-dobičke brez prenosa in čiste dobičke ravno tako brez prenosa iz prejšnjega leta, dobimo naslednjo sliko pri 12 delniških družbah:

	1938	1939
bruto-donos	247,046.000	295,992.000
čisti dobiček	42,775.000	50,149.000
davki	50,981.000	85,024.000

K tej sliki je najprej pripomniti, da je 1 od 12 delniških družb za obe leti izkazovala manjšo izgubo (za 1938 7.000, 1939 28.000 din). Davčna režija je že zdavno preseгла znesek čistega dobička, zajema pa tudi vedno večji del donosa poslovanja. Leta 1938. je tvorila davčna režija 20'6% vsega bruto-donosa, leta 1939. pa je vzela že 28'9%.

Donos podjetij za delničarje je bil kaj različen od leta 1938. v letu 1939. Tako je znašala dividenda Trboveljske premogokopne družbe za delničarje leta 1938. 20 din bruto ali 18 din čistih na delnico imenske vrednosti 200 din, v letu 1939. pa je znašala dividenda 16'50 dinarja čistih na delnico. Pri Kranjski industrijski družbi se je dividenda zvišala od 5 na 10%, pri Tvornici za dušik v Rušah od 5 na 6%, pri Splošni stavbni družbi v Mariboru od 5 na 6 in pri Tvornici verig v Lescah pri Bledu od 6 na 7%. Neizpremenjena je ostala dividenda Združenih papirnic Vevče, Goričane in Medvode na 6% ter pri Kolinski tovarni hranil na 10%. Zmanjšana je bila dividenda Uniona, hotelske in stavbinske družbe od 5'5 na 4% bruto. Popolnoma pa je izpadla dividenda pri Jugoslovanskih tekstilnih tvornicah Mautner, ki je znašala še za 1938 15%. Seveda pa je še cela vrsta delniških družb, ki že dolgo časa ne dajejo nobene dividende.

Zadnje čase nekatere družbe radi potreb povečanja obrata zvišujejo svojo glavnico. Tako bo zvišala svojo glavnico Kranjska industrijska družba od 90 na 120 milij. din. Nadalje so bila na skupščinah delničarjev v letu 1940. sklenjena še naslednja zvišanja glavnice: Aga — Ruše, združene jugoslovanske tvornice acetilena in oksigena od 4 na 6 milij. din, Združene papirnice Vevče, Goričane in Medvode od 25 na 30 milij. din, Motvoz in platno v Grosupljem od 4 na 5, F. Heinrihar, lesna industrijska d. d. v Škofji Loki od 0'5 na 2 milij. dinarjev. Elektroindustrija, Ljubljana, je sklenila znižati najprej glavnico od 0'75 na 0'465 milij. din, nato pa ponovno zvišati glavnico na 0'95 milij. din.

V likvidacijo je sklenila stopiti Strojilna, lesna in kemična industrija d. d. na Polzeli.

Drago Potočnik

MISLI O REKLAMI

II. del.

Medtem, ko smo se v prvem delu naše teme* pomudili pri splošnosti misli o pomenu in nujnosti reklame, si jo hočemo danes ogledati v oblikah, kakor jo v življenju srečujemo.

* Glej »Trg. Tovariš« št. 3-4/1940.

Rekli smo že, da je reklama sodobnemu človeku najzvestejša spremeljevalka, kar nam dnevno srečanje z njo samo najbolj dokazuje.

V koliko je gonilna sila vsemu našemu prizadevanju in delovanju, smo se mogli prepričati, če jo nismo hoteli dovolj upoštevati in se je zadostno posluževati.

Za nas obstoja le še vprašanje: Kako in kdaj ter na kakšen način je reklama najbolj uspešna?

Pa vzemimo v roke dela ljudi, ki so se reklamami znanstveno posvetili in tako postali naši najboljši učitelji ter svetovalci, seveda, če jih hočemo poslušati. So to svetovni znanci in prijatelji vseh, ki so se z reklamno vedo že kdaj koli bavili. — Tako najdemo med njimi slavna imena velikih strokovnjakov: Viktorja Mataja, Claude S. Hopinksa, dr. Ch. v. Hartungena, Karla Marbo, Hermana Ulsteina, dr. Slavka Stanića in še nešteto drugih.

Seveda pa še ni rečeno, da bi pri tem ne mogli upravičiti svoje nacionalne zavesti, zato ne zgrabimo takoj le po tuji strokovnoznanstveni literaturi, ker je ta večinoma prirejena za narode drugačne psihologije ali za določene teritorialne razmere, ki pa so zopet različne od naših, z določenimi šegami in običaji, tehniko in gospodarskim stanjem. Gotovo je, da je struktura reklame v vsakem gospodarskem sistemu drugačna.

Ko smo se tako odločili, moremo brez dvoma slediti izvajanjem domačih avtorjev reklamne vede, ki so jo s široko razgledanostjo že znali prikazati smotreno, z upoštevanjem vseh najvažnejših momentov, kateri nastopajo v zvezi z njo samo.

Začnemo pri misli, ki trdi, da je reklama sposobnost, za katero se moramo šele usposobiti, če hočemo biti v njej tudi uspešni.

Tudi beremo resnico, ki pravi, da še ne zadostuje le delati reklamo, pri tem pa se čisto niti ne vprašati, kakšna bodi in kakšni naj bodo njeni uspehi. Kajti potreba po njej ni povsod enaka, posebno, ko vemo celo iz vsakdanjega življenja, da n. pr. na vasi skoro vsakdo pozna trgovca, krojača ali kovača, medtem ko je v mestu prav zaradi njegove obsežnosti in pomanjkanja medsebojnega osebnega poznanstva ter tesnejših zvez postala potreba po reklamni že tako rekoč življenjska nujnost.

Kaj pa sedaj? Sedimo v vlaku ali tramvaju in kaj slišimo? »Ah, saj to je le reklama!« Res žalostno in vendar resnično. Nehote se vprašamo: Čemu to pritoževanje in ta mržnja? Kje tiči vzrok? Prav gotovo v krutem razočaranju, ki neusmiljeno obsoja brezvestnost in nepoštenost človeka, kar se pa v reklamni še prav posebno maščuje. Iz tega sledi važen nauk, ki pravi: »Samo poštena reklama more ostati trajno uspešna!«

Že hitimo naprej v smeri svojega cilja, pa nas nekaj presenetiti. Kaj pa se je zdaj zgodilo? Ah nič takega, le buči malo preveč; kako pa tudi ne, če so se malone vsi proizvajalci radio aparatov združili v kolektiv in širijo skupno reklamo, da bi čim več ljudi pridobili za tega danes že skoraj nepogrešljivega življenjskega prijatelja.

Razumljivo, da tudi mi nočemo biti pri zadnjih, zato se je vsak dan uspešneje poslužujemo. Toda tako enostavno pa vendar ne gre, posebno če samo pomislimo na denar, ki ga kaj kmalu lahko zmanjka, ako ga ne znamo koristno naložiti.

Pa recite, če ni upravičeno, da se najpoprej vprašamo: Ja, koliko bo pa sploh veljala ta reklama? Tako se iz tega vprašanja tudi rodijo prve misli, katerih posledice so vse ostale, ki nas učijo, da uspeh reklame ne zavisi

le od višine izdatkov. Kajti mnogo važnejše je, da je reklama dobra, duhovita, idejno bogata, pravilno prilagodenjena prilikam in da »vžiga« pri onih, ki jim je namenjena.

No, ko smo se že seznanili z osnovnimi zahtevami in pogoji, pa si napravimo še svoj načrt za reklamno bitko, preden začnemo.

Da ne bomo pri tem prezrli organizacije, ki nas uči smotrenosti, je gotovo, kajti le organizatorična sposobnost nam more pripomoči k dosegu zaželenega uspeha.

Najprej si hočemo razporediti redne izdatke za reklamo, da bomo mogli z vzporedno vršitvijo časopisne, plakatne, kino-reklame in svetlobne reklame ter reklame s koledarji, prospekti in ceniki njihovo delovanje budno spremljati. Zelo verjetno je, da se bo zdela marsikomu izvedba kontrole nad reklamo nemogoča, čeravno jo Amerika že dolgo pozna in tudi vrši. Res je, da še ni nobene psihološke studije, ki bi osvetlila ta problem, gotovo pa je, da bi prinesla ogromne koristi. Kdor se poslužuje reklame, da upropasti konkurenta, ta najlaže lahko kontrolira svoj uspeh, ki pa ni ravno zavidanja vreden, že zaradi kazni ne, kaj šele zaradi ostalih občutnejših posledic. Enak uspeh kontrole je mogoč pri vsaki nelojalni reklamni, ki jo običajno rodi zgolj človeška zloba ali medsebojna mržnja. Ko se že ukvarjamo z razmotrivanjem poštene in brezvestne reklame, bi nam zopet mogli priskočiti na pomoč Američani s svojim savezom »National Better Business Bureau«, čigar naloga je: biti stalno na preži za sumljivo in neresnično reklamo.

Torej kakor vidite se še nismo odločili katerega sredstva in načina reklame se bomo poslužili. Tudi ta odločitev terja od nas temeljitega poznavanja nešteti, skoro bi dejal neizčrpnih možnosti.

Kaj pravi nauk o reklamni

Reklamo se najprej razčleni v dve ali več vrst, ki se jih običajno označuje z direktno in indirektno reklamo, dočim se v govorni rabi poslužuje predvsem trgovski svet sugestivnega vabljenja in ponudbe.

- a) Direktna reklama je navadno namenjena poedincu, dočim je
- b) indirektna namenjena masi kot nekaka splošna sugestija.

K direktni reklamni prištevamo razna sredstva, kakor n. pr. poskusno kuhanje kave ali čaja, razdajanje novcev brez vrednosti, poklone v obliki koledarjev, beležk, gumastih balončkov, osebno ponudbo potnika ali prodajalca itd.

Pravkar navedenim sledi pisana ponudba: pisma, naslovljena osebno na stranko, razmnožena pisma, okrožnice, ceniki, katalogi, lastni časopisi (posebno modni) itd.

Kot zadnja v tem sestavu pa je ponudba blaga, tako: pošiljanje blagovnih vzorcev, kar pride posebno v poštev pri podjetjih-razpošiljalnicah, ki se poslužujejo le tega načina.

Direktna pa je tudi ona reklama, ki je namenjena le določenim družabnim plastem, katerih interesi so enaki. Med te ponudbe spadajo: radijska, kinematografska, gledališka, izložbena in notranja reklama, poleg teh pa še potovalne razstave, vozna in varietetna reklama. Končno še plakatna in svetlobna ter najbolj razširjena oglasna in časopisna reklama.

Namen direktne reklame je jasno in razločno izražen v cilju, ki predvideva čimprejšen uspeh v obliki nakupa ali zaključka kakršnega koli posla.

Kako pa je z indirektno reklamo

Tudi njen namen je doseči čim zadovoljivejše uspehe le z razliko, da so ti posrednega značaja, pri čemer je posvečena posebna pozornost čisto določenemu podjetju ali predmetu, katerega ime, znamka ali poseben pojav naj bi se vtisnil vsakomur trajno v spomin.

Posebna značilnost indirektno ali sugestivne reklame je enotnost v ceni razstavljenega blaga, cenene, bele, božične in velikonočne nedelje itd. Močan učinek je tudi ustvarjen z notranjo razstavo velike količine raznovrstnega blaga. Semkaj tudi spada organizacija celotnega prodajnega aparata s pomočjo hitre, pozorne in solidne postrežbe. Nadalje prištevamo k omenjenemu načinu še: uslužnost, prodajo samo za takojšnje ali obročno plačilo, posebno zunanjo in notranjo ureditev, posebnost v zavijanju blaga, svojstveno opremo zavitek in računov. V svrhu indirektno reklame nam more služiti celo položaj, starost ali ugled podjetja. In končno spadajo v ta okvir tudi posebne ugodnosti v obliki napeljave telefona za splošno uporabo, salon za počitek, deco ali čitanje, knjige z naslovi, buffeji, potniški biroji, koncerti itd.

Za lažje pojmovanje navajamo zanimiv in aktualen primer iz reklamnega življenja velikega sveta.

Suggestivna reklama more biti najučinkoviteje izražena v obliki velike denarne nagrade za avtomobilske, konjske ali slične dirke, ki jih običajno razpisuje Gordon Benet, največji ameriški izdajatelj, ki pa ga veliki evropski listi, kot n. pr.: »Matin«, »Petit Parisien«, »Temps« in »Journal« že prav uspešno posnemajo.

Kakšen naj bi bil cilj takega ali podobnega razpisa nagrade? Ta je določen v neizbežnem dejstvu svetovnega tiska, ki piše, da je n. pr. nagrado Gordona Beneta ali »Matina« dobil ta ali oni: glavno je le, da se širi in sliči po vsem svetu glas darovalca.

Pa še nekaj prav zanimivih: V New Yorku stoji 56nadstropna palača svetovnoznanе trgovske hiše Woolworth, ki služi skoro izključno v reklamne svrhe, čisto po ameriško.

K suggestivni reklamni prištevamo tudi naslednji sicer že nekoliko posplošen primer.

Slaven virtuoz prireja svoj klavirski koncert in izdelovatelj klavirjev mu stavi na razpolago najboljšega, kar je v programu obenem z navedbo znamke še prav posebno vidno izraženo.

Ko smo si ustvarili tako nekaj splošen pregled reklame, pa žrtvujmo še malo svoje dobre volje zato, da bomo vsaj v bežnih obrisih spoznali: Kdaj in kako je ona koristna ali pa tudi ne?

Občutno bi grešili, če bi se posluževali vseh sredstev reklame in to brez razlike in brez izbire. Praksa sama je že neštokrat dokazala, da reklama, ki je koristna detajlistu, še ni koristna tudi grosistu. Kdor se je hoče uspešno posluževati, ne sme nikdar prezreti važnega momenta, ki zahteva čim popolnejšo prilagoditev miselnosti in čustvom onega, ki mu je namenjena; še več, ki ga hoče pridobiti zase.

Odločimo se torej še mi za smotreno vabljenje potom reklame, zato naj bi bil tudi naš načrt organizatorično smotreno sestavljen. Za podlago pa se hočemo poslužiti že splošno znanega sodobnega načela: »Ne delaj tega, kar delajo drugi!« Prav zato bomo tudi izrabili trenutno interesantne dogodke in prikrojili vsebino duhu časa. Pri tej

duhovitosti pa seveda ne smemo zaiti v pretiravanje ali izmišljanje, ki še ni nikdar doprineslo najmanjšega deleža k trajnosti in učinkovitosti reklame, kajti njen uspeh zavisi še vedno le od zaupanja onega, ki mu je namenjena.

Tudi umetnosti se hočemo poslužiti, posebno kjer to zahteva splošna kulturna stopnja, tako n. pr. pri izdaji pokrajinskih slik, znamk, reklamnih plakatov, s katerim se propagira tujski promet in drugo.

Še in še je činitelj, ki nas nujno silijo k razmišljanju, če hočemo, da bo naš reklamni načrt čim popolnejši in ustrezajoč stvarnosti.

Tako in slično proučevanje stvari pa nas nauči, da se oziramo tudi na kulturno stanje prebivalstva, kateremu je reklama namenjena. Gotovo je, da bi bila časopisna reklama v krajih, kjer je mnogo analfabetov, neučinkovita. Isto pravilo velja za kraje s prebivalstvom raznih narodnosti.

Najbolj obsežno, skoro neizčrpno pa je v reklamni vedi področje psihologije, ki pozna tole važno načelo: »Govori vsakemu človeku tako, da te popolnoma razume!«

Če se bomo tudi mi držali zdrave misli tega načela, potem nam je potrebna le še močna volja in vztrajnost, da bo naša dejavnost tudi na tem tako aktualnem in obsežnem gospodarskem področju ne le nam, temveč vsemu našemu občestvu v korist.

Megušar Stane

MEDNARODNI BLAGOVNI TRGI SLABI

Nagibanje k slabosti, ki se je na mednarodnih blagovnih trgih kazalo že od maja naprej, je postajalo pod pritiskom političnih dogodkov v zadnjih tednih vedno močnejše. Dejstvo, da je evropska celina za vse prekmorske surovinske uvoze praktično zaprta, postavlja prekmorske surovinske trge pred izredno težko krizo glede cen in prodaje. Zaradi izostanka evropskih nakupnih trgov trpijo zlasti živila in hranila ter tekstilne surovine, kože itd., ker ni mogoče dobiti pripravnih nadomestnih trgov. Najsi gre za žito, kavo, sladkor, čaj, kakao, bombaž ali pa za volno, džuto ali za kovine, povsod se surovinski previški kopičijo ter surovine občutno izgubljajo na ceni. Pogosto se zato razmotriva vprašanje uničenja odvišnega pridelka.

Največjo izgubo na cenah, in sicer od 20 do 25 odstotkov, beležijo surovi sladkor, slanina in surova džuta. Dalje so močno na ceni zgubile surove kože in loj, nadalje pšenica, rž, kava, kakao, svila in surovi petrolej. Tudi drugo blago se z malimi izpremembami ni moglo odtegniti splošni slabosti.

Na prekomorskih žitnih trgih se ocenjuje izvozne možnosti zelo neugodno. Potem ko je Argentina v juliju prepovedala izvoz pšenice na evropske trge, je za Anglijo dovoz pšenice iz Kanade še najbolj prikladen. Tako je nakupila angleška vlada v novem pšeničnem letu, ki se je pričelo s 1. avgustom, 100 milijonov bušljev kanadske pšenice.

Glede brazilske kave opozarjamo na naš članek »Kako države iščejo novih trgov«. Padec cen sladkorja na svetovnih trgih je bil izredno velik zlasti v prvi avgustovi polovici in ni še videti konca.

Kavčuk se je mogel zaradi dogovora med U. S. A. in mednarodnim kavčukovim odborom glede ameriškega nakupa v izmeri 100.000 do

150.000 ton relativno dobro držati. Seveda pa množina 150.000 ton za U. S. A. ne zadostuje več kot za tri mesece.

Ameriški bombaž si je nekoliko opomogel. Ameriški pridelek cenijo na 11,400.000 bal proti 11,820.000 balam v preteklem letu. Najtežji problem za Ameriko je rapidno padajoči izvoz. Egiptski bombaž v izmeri 2 mil. bal je bil, kakor poročamo tudi drugod, ves od Anglije pokupljen.

Glede kovin pogledimo seznam.

Blago	Borza	Začetek	Začetek	Avgust
		jan.	julija	
Pšenica	Chicago	104'—	75'62	74'—
Rž	Chicago	75'—	43'—	41'50
Kava	New York	4'24	4'07	3'85
Sladkor	New York	1'55	1'03	0'77
Slanina	Chicago	7'05	6'05	5'00
Bombaž	New York	10.73	9'12	9'27
Surova svila	New York	4'18	2'57	2'47
Lan	Leningrad	50'—	50'—	50'—
Baker	New York	12'50	11'—	10'75
Cin	New York	48'70	52'25	51'75
Svinec	New York	5'50	5'—	4'75
Cink	New York	5'75	6'25	6'25
Srebro	London	22'—	21'80	23'50
Kavčuk	London	11'87	13'06	13'12

Zir.

NAŠE GOSPODARSTVO V DOBI NOVE LETINE

Bolj kot prejšnja leta se letos vsa naša javnost zanima za kmetijska vprašanja, zlasti pa se je letos zanimala za letino. Kajti od tega je odvisno mnogo: koliko bomo imeli za lastno prehrano, koliko bomo lahko izvozili in kakšne bodo cene. Vsa ta vprašanja so v ozki zvezi in je njih ureditev izredne važnosti za vse naše gospodarstvo. Od osnovne cene kruha so odvisne tudi druge cene.

Letos smo imeli slabo letino, tako smo n. pr. pšenice pridelali samo okoli 16.5 do 17 milij. met. stotov, kar je izredno malo. Če še računamo, da imamo od lani presežka okoli 2 milijona stotov, bi nam bilo na razpolago za našo prehrano in izvoz komaj okoli 19 milij. met. stotov, našo notranjo porabo pa cenijo poznavalci razmer na 24 milij. met. stotov. Zaradi tega bo treba s pšenico varčevati in vse kaže, da bo prišlo do uvedbe enotne moke v državi, in do mešanja s koruzo, katere bo najbrže več.

Slaba letina je poleg drugih vzrokov privedla do izjemnega stanja na žitnem trgu. Že ob koncu pretekle kampanje meseca junija so cene žita in moke izredno narasle. To je napotilo merodajne faktorje, da so dne 24. junija izdali uredbo o maksimiranju cen in prisilnem odkupu (stare) pšenice in koruze. S to uredbo je bila določena najvišja cena za pšenico na 224—230 din po kakovosti, za koruzo pa na 170—180 din. Obenem so morali producenci prijaviti zaloge pšenice in koruze pridelka leta 1939. razen količin, ki naj bi jim zadostovale za domačo prehrano do novega pridelka. Priv. izvozna družba je dobila prednostno pravico do odkupa teh presežkov. Kmalu se je poka-

zalo, da uredba ni bila popolnoma jasna in je moralo že dne 4. julija iziti dopolnilo tej uredbi, ki pa ni dosti izpremenilo položaja.

Težave v preskrbi s potrebnimi količinami pšenice, moke in koruze posebno v pasivnih krajih so se začele kmalu, še težje pa so postale, ko je prišel novi pridelek. Vlada je sicer izdala uredbo, ki je imela namen urediti pšenični trg, toda do tega ni prišlo. Dne 27. julija je izšla uredba o prometu s pšenico in državni intervenciji na pšeničnem trgu v gospodarskem letu 1940/41. Ta uredba je določila za novo in staro pšenico 250 din kot osnovno ceno. Ta osnovna cena velja za 100 kg suhe, zdrave, zrešene pšenice po 76 kg hl teže z 2% primesi za dobavo do 15. avgusta franko vlačilec ali vagon. Za slabše in boljše vrste se cena zviša ali zniža. Poleg tega je uredba določila za kasnejše dobave zvišanje cen, ki znaša za drugo polovico avgusta 3 din, za prvo polovico septembra 3 din, za drugo polovico septembra 2 din in za vsak nadaljnji kalendarjski mesec nadaljnja 2 din pri met. stotu. S to novo uredbo je bila tudi za staro pšenico določena ista cena kot za novo, kar je pomenilo, da je vlada morala popustiti veleposestnikom — lastnikom zalog stare pšenice, ker jim je zvišala ceno.

Že s tem, da so bile za kasnejše roke določene višje cene, je bila dana premija producentom v Vojvodini, da počakajo s prodajo blaga in dosežejo, čeprav samo za nekaj dinarjev višje cene. Kmalu po objavi uredbe o pšenici je izšla tudi druga uredba, s katero se je preložila plačilna dospelost prvega obroka zemljarine za 1940. od 15. avgusta na 1. oktober 1940. (objavljena dne 29. julija). S tem je odpadel vsak pritisk na producenta, da bi za plačilo davkov prodal večje količine pšenice in je bil to nov razlog, ki je povzročil, da so producenti začeli zadrževati svoje blago. Računali so na višje cene, čutili pa tudi niso potrebe prodajati blaga. Zaradi tega je naenkrat izostala ponudba pšenice in mlini niso dobili zadostnih količin v meljavo, za njimi pa tudi ne trgovci in veriga je šla naprej do najmanjšega konsumenta. Mlini so sicer v Vojvodini zelo zaposleni, toda meljejo samo pšenico za kmetško porabo, ker se v Vojvodini boje enotne moke in sedaj hite z oddajo pšenice v mline, da dobe še lepo ničlo.

Zastoj na žitnem trgu se je vedno večal in pritisk pasivnih pokrajin države, ki nimajo zaloga, je postal nevzdržen, kar so producenti izkoristili tako, da so začeli zahtevati višje cene kot jih določa uredba. Konsum je te cene moral plačati, če je hotel sploh priti do blaga in tako doživljamo danes, da se plačuje moka v Vojvodini že skoro po 6 dinarjev kilogram in bo njena cena najbrže še narasla. S tem je ostala uredba čisto na papirju in trga se je polastila spekulacija. Zviševanje cen je nagnalo one konsumente, ki so mogli priti do blaga, da so si hoteli ustvarjati zaloge, kar je še povečalo povpraševanje pri tako majhni ponudbi. To seveda mora vplivati na cene, ki so spravljene iz ravnotežja.

Danes uživamo posledice napačno razumljene »agrarne politike« v naši državi v korist kmeta, toda samo kmeta — producenta pšenice in koruze v Vojvodini, ne pa še večjega števila kmetov v pasivnih krajih države, ki morajo dokupovati pšenico, moko in koruzo za svoje potrebe. Prizadelo pa je nevzdržno stanje na žitnem trgu tudi delavstvo in uslužbenstvo v mestih, katerim se je vsakdanji kruh neznosno podražil. V takih razmerah seveda ne pomaga nobena kontrola cen, če so najosnovnejši predmeti prehrane izvzeti in prepuščena njih cena prostemu odločanju vojvodinskih producentov. Naša kontrola cen se je pokazala za nezadostno, ker je bila samo delna: omejila se je na kontrolo cen industrijskih izdelkov ter obrtniškega in trgovskega zaslužka, pustila pa je v nemar osnovne cene surovin in živil. To lahko rodi slabe gospodarske in socialne posledice, katerih nihče od nas ne sme želeči.

Zato bo treba napraviti red, ker to zahtevajo najvažnejši državni interesi. Naloga države je voditi tako gospodarsko politiko, da se ne bo podražilo življenje, ker se pač prejemki ne morejo nikdar dovolj hitro prilagoditi naraščajoči draginji in ne gre, da bi vso težo krize nosil pri nas kmet v večini države ter delavec in uradnik. Vse druge reforme bodo manj zalegle kot taka reforma, ki bo ustavila draginjo pri nas, v kateri se odlikujemo, da smo med nevtralnimi državami skoro na prvem mestu. Ravno vzgled sosedne Madžarske nam kaže, da se da žitni trg pametno urediti.

Reforme

V začetku julija je na osnovi izjav merodajnih faktorjev: predsednika in podpredsednika kr. vlade, prišlo do obsežnih razprav v naši javnosti o namernih reformah v našem gospodarskem in socialnem sistemu. Kakšne reforme

so prav za prav nameravane, še nismo mogli dognati, ker so bili to, kar je bilo objavljeno v listih, samo predlogi, kako naj se urede pereča vprašanja in so bili ti predlogi v ogromni večini samo izraz osebnega mnenja piscev dolgih razprav v dnevnem in strokovnem tisku. Šele v drugi polovici avgusta je prišlo do nekaj več jasnosti glede teh vprašanj.

Najbolj se je zaostрила v javnosti polemika o Narodni banki, katero je načela prav za prav hrvatska stran, ki je zagovarjala podržavljenje Narodne banke. Temu so žolčno ugovarjali interesi, da ostane sedanje stanje v Narodni banki, dočim so Slovenci o tem vprašanju imeli še najbolj trezne poglede. Načelno ni pomislekov proti podržavljenju Narodne banke, le pri nas ima to vprašanje drugačno obliko, ker se je pri nas etatizacija izkazala za zelo slabo in je treba pomisliti, da ne pridemo iz dežja pod kap. Kaže, da bo do podržavljenja v neki obliki vsekakor prišlo, upajmo, da bo to rodilo dobre posledice za našo kreditno in valutno politiko.

Nadalje čitamo, da drugih večjih reform, ki bi globoko posegale v naše gospodarsko in socialno življenje, najbrže ne bo. Gotovo pa bo prišlo do najetja večjega državnega posojila, ki naj služi državni obrambi ter izvajanju investicijskih del. Kakšno bo to posojilo, trenutno še ne vemo, zlasti pa ne vemo, ali bo prisilno ali prostovoljno. To menda še proučujejo merodajni faktorji.

Nas denarni trg

Če je še nedavno bilo govora pri nas o tezavriranju, t. j. zadrževanju gotovine, moramo reči, da se položaj zadnje tedne izpreminja na boljše. Denarni zavodi imajo dovolj novih tujih sredstev. Toda za presojo položaja je važno, odkod izvirajo te nove vloge. Niso to dejansko številne nove hranilne vloge, ki nastajajo kot tvorba novega kapitala, ampak je to likvidacija velikega dela poslov v naši državi. Industrije ne morejo obnavljati svojih zalog in zato so jim velike vsote gotovine brezposelne, katere potem dajejo v denarne zavode, odplačujejo bančne kredite in prihajajo tako denarni zavodi do večjih vsot gotovine, za katere jim je potem težko najti primerno plodonosno, varno in likvidno naložbo.

Vloge na žirovnih računih Narodne banke naraščajo, vloge pri Poštni hranilnici in Državni hipotekarni banki ravno tako, toda za slednja dva zavoda se vidi, da ne naraščajo hranilne vloge, temveč vloge na tekočih računih. Pri Poštni hranilnici izkazujejo nadalje čekovne vloge stalno dviganje. V prvi polovici letos so se čekovne vloge pri Poštni hranilnici zvišale od 1971'15 na 2697'06 milijonov dinarjev, torej za skoro 700 milijonov dinarjev.

Kontrola cen

Ze v prejšnji številki smo omenili, da je bila dne 15. junija radi vstopa Italije v vojno uveljavljena uredba o kontroli zaloga blaga. S to uredbo se je seznam kontroliranih predmetov zelo povečal. Dne 2. julija je izšel pravilnik o kontroliranih cen, ki je vpeljal to ustanovo pri vseh banovinah. Dne 17. julija je tudi pri nas izšla banovinska odločba, s katero se je pri naši banovini ustanovil referat za kontrolo cen. Za kontrolorja cen v naši banovini je bil postavljen g. Filip Uratnik. Minister za trgovino in industrijo je sredi julija tudi pooblastil urad za kontrolo cen v Beogradu, da sme maksimirati cene za vse kontrolirane predmete. Tega se je urad začel posluževati. Dne 25. julija so bile v vsej državi maksimirane cene drv, kar je preje tudi že naredila banovina Hrvatska. Naša banovina pa je že junija maksimirala cene kos in srpov ter bučnega olja. Kontrola cen je sedaj začela ekspeditivnejše poslovati. Nima pa seveda onega uspeha, kakor si ga želi in pričakuje široka javnost, ker že samo njeno ime pove, da je to samo kontrola cen, ne pa preprečevanje zvišanja cen, kar si želi široka javnost. Dokler ne bo posega v osnovne cene, tudi ni pričakovati posebnega efekta od kontrole cen, kar dokazujejo podatki našega indeksa cen.

Nas indeks cen pridno narašča. Septembra 1939 je znašal indeks cen na debelo (podlaga so cene v letu 1926 kot 100) 76'6, letos julija pa že 108'3. Narasle so skoro vse cene in ne vemo, če je ostala še kakšna cena od lanskega septembra neizpremenjena. Tudi indeks cen na drobno je narasel od 82'0 v septembru 1939 na 106'2 v juliju letos, torej v manjši meri kot indeks cen na debelo, ker cene na drobno le počasi slede cenam na debelo, ki izkazujejo veliko

prej izpremembe ravni. Za primerjavo z našo državo navajamo, kako so se gibale cene v drugih jugovzhodnih državah.

Madžarska: Indeks cen na debelo je narastel od septembra lani junija letos od 86,5 na 98,7, indeks življenjskih stroškov pa od 87,1 na 92,3 (podlaga so cene leta 1929, kot 100). Indeks cen na debelo je torej narastel za 14,1%, indeks življenjskih stroškov pa za 6%.

Romunija: Indeks cen na debelo je znašal septembra lani 88,9, junija letos 126,9, indeks življenjskih stroškov pa 136,5, oz. 180,4. Cene na debelo so narasle za 42,7%, življenjski stroški pa za 32,1%.

Bolgarija: Cene na debelo so narasle od septembra 1939 do maja 1940 od 120,1 na 148,3, t. j. za 23,5%, življenjski stroški pa od 100 na 104,8, torej za 4,8%.

Grčija: Indeks cen na debelo izkazuje od septembra lani do maja letos povečanje od 122,9 na 142,7, torej za 16,1%, življenjski stroški pa so se zvišali od 112,5 na 121,8, torej za 8,3%.

Naš indeks cen na debelo je od septembra lani do junija letos narastel od 76,6 na 105,8, torej za 38,1%, dočim so cene na drobno narasle od 82,0 na 104,7, torej za 27,7%. Edino Romunija nam prednjači v dviganju cen.

Nove dvanajstine

Dne 31. julija je prišel v Ljubljano finančni minister dr. Juraj Šutej ter je našim časnikařem dal obsežno izjavo o novih proračunskih dvanajstinah, ki so stopile v veljavo dne 1. avgusta za dobo od 1. avgusta 1940 do 31. marca 1941. Nove dvanajstine izkazujejo povišanje proračunskih izdatkov za 1.740.888.420 din, dočim so na drugi strani zmanjšane nekatere postavke za skupno vsoto 180.389.810 dinarjev, tako da znaša skupno povečanje v novih dvanajstinah 1.570.980.610 dinarjev. Če še upoštevamo prejšnje 4 dvanajstine, ki so veljale za prve štiri mesece proračunskega leta 1940—1941, dobimo, da se je skupna vsota našega državnega proračuna povišala od 12.327.909.000 na 14.708.272.000 dinarjev, torej za 2,38 milijarde dinarjev. Vse te povišane izdatke, ki so v prvi vrsti namenjeni državnim obrambam ter odplačilu državnih dolgov, namerava finančni minister kriti s povečanim donosom davkov in drugih dajatev državi na osnovi zvišanj, ki so nastopila pri davčnih stopnjah v zadnjih mesecih. Poleg tega ne vsebujejo določila o novih dvanajstinah nobenih velikih izprememb v naši zakonodaji, kakor se je to delalo doslej v finančnih zakonih. Vlada ima generalno pooblastilo za razne izpremembe in si lahko pomaga s tem, ne pa z vnašanjem tozadevnih odredb v finančni zakon.

V izjavi ob priliki objave novih dvanastin je finančni minister napovedal tudi skromno povišanje prejemkov državnih uslužbencev za 1. september, katerega pa je stalno dviganje cen napravilo že nezadostnega.

V današnjih nestalnih razmerah moramo računati, da se bodo državni izdatki še nadalje avtomatično povečevali in bodo zaradi tega potrebni novi finančni ukrepi. Mislimo tu predvsem na novo notranje posojilo, ki je pravilna pot, ker se davčni vijak ne bo dal dosti več poostriiti. Toda načelno je treba k temu izpregovoriti nekaj besed, ki so v zvezi s pametnim financiranjem državnih potreb v današnjem času. Državna obramba zahteva na denarni strani veliko povečanje državnih izdatkov, kar morajo spraviti skupaj državljani z davki in posojili državi, na blagovni strani pa zahteva to preusmeritev proizvodnje prvenstveno v potrebe državne obrambe. Če se ne poveča celotna proizvodnja, da bi lahko država proizvajala za potrebe državne obrambe več, potem je potrebno omejiti ostalo proizvodnjo in naravno tudi porabo. Zato danes na vprašanje financiranja izrednih državnih potreb ne gledajo samo z denarne strani, ampak tudi z blagovne strani. Predvsem vidimo drugod, da se zmanjšuje zasebna investicijska in obnovitvena delavnost, država izvršuje samo investicije, ki so nujno potrebne za vojne cilje. Ker se pri nas zadnje čase proizvodnja ni povečala, gotovo vsaj v znatni meri ne, bo treba omejiti produkcijo in konzum v ostalih delih našega gospodarstva razen v onem, ki dela za državno obrambo. To predvsem nalaga državi dolžnost, da omeji svoje druge investicije, ker ima preveč investicij in izdatkov za najnujnejše potrebe v današnjih časih. Zaradi tega bomo morali tudi pri nas iti po poti zmanjšanja izdatkov tudi za produktivne investicije in bomo morali omejiti konzum, da s tem omejimo proizvodnjo, ki naj pomaga nositi bremena za najnujnejše potrebe države. Zaradi tega se nam raciniranje potrošnje ne nalaga samo kot ukrep socialne pravičnosti, temveč tudi

iz narodnogospodarskih razlogov, če nočemo povzročiti inflacije, pa tudi drugih nevspešnih pojavov v našem narodnem gospodarstvu. Ta dejstva bo morala vpoštevati tudi naša državna gospodarska in finančna politika, če bo hotela pravilno voditi naše gospodarstvo v sedanjih razburkanih časih.

Zaposlenost našega delavstva se giblje še vedno na znatni višini. To dokazujejo tudi podatki Osrednjega urada za zavarovanje delavstva, ki jih urad objavlja sedaj tudi po novih upravnih mejah države, posebej za Slovenijo, posebej za banovino Hrvatsko in končno skupno za vse preostale pokrajine v državi. Gibanje števila zaposlenih nam kažejo naslednje številke za leto 1940:

	Slovenija	Hrvatska	ostala država	vsa država
december 1939	110.273	228.924	368.238	707.435
januar 1940	101.117	209.133	340.794	651.044
februar	102.573	213.577	349.998	666.148
marec	108.498	226.150	370.176	704.824
april	116.955	237.926	388.799	743.680
maj	118.701	236.697	399.169	754.567

Številke izkazujejo razmeroma enakomerno gibanje zaposlenosti. V primeri z odgovarjajočimi meseci lani je bila letos zaposlitev delavstva znatno boljša, kar kaže, da je produkcijska delavnost v naši državi bila živahna. Koliko bo imela vpliva pomanjkanje surovin v nekaterih industrijskih panogah, bo pokazala bližnja bodočnost, če se nam ne posreči pravilno preusmeriti delovno silo iz manj zaposlenih industrij v industrije, katerih poslovanje je zagotovljeno. Tudi delavske mezde naraščajo ter so znatno višje kot lani. Po posameznih področjih so bile letos povprečne dnevne delavske mezde naslednje:

	Slovenija	Hrvatska	ostala država	vsa država
januar 1940	26'23	26'40	23'17	24'68 (23'70)
februar	26'65	26'61	23'54	25'0 (23'62)
marec	27'19	26'85	24'01	25'41 (23'72)
april	27'81	27'22	24'36	25'82 (23'95)
maj	28'17	27'76	24'81	26'27 (24'07)

(Številke v oklepajih pomenijo povprečno dnevno zavarovano mezdo v ustrezajočem mesecu lanskega leta). Iz podatkov je razvidno, da je v vsej državi povprečna zavarovana dnevna mezda narasla od maja lani do maja letos za 9'14%, kar ne ustreza povečanju draginje od lanskega do letošnjega maja. Na področju Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani je narasla od maja lani do maja letos povprečna dnevna zavarovana mezda od 25'86 na 27'27 dinarjev, t. j. za približno 5%, po najnovejših podatkih za junij letos pa za 11'5%.

Gibanje glavnih postavk v izkazih Narodne banke od našega zadnjega poročila sem je bilo naslednje (vse v milijonih din):

	zlato v blagajnah	zlato v inozem.	devize izv. podlage
	(po stvarni vrednosti)		
31. januarja	3.198'8	17'27	742'4
29. februarja	3.232'4	21'4	908'34
31. marca	3.242'4	31'0	873'0
30. aprila	3.256'3	53'4	869'9
31. maja	3.260'3	199'05	585'2
30. junija	3.274'9	314'9	520'2
31. julija	3.287'3	369'75	512'6
15. avgusta	3.289'44	394'75	513'6

Naš zlati zaklad postopno narašča, del našega zlata pa se nahaja tudi v inozemstvu, ker se radi nevarnosti prevoza v domovino ne izplača pripeljati ga domov. Naš devizni zaklad se je zadnje čase zelo skrčil, vendar nam to ne povzroča skrbi.

Gibanje posojil v eskontu in lombardu, kar prihaja v dobro zasebnemu gospodarstvu, ter posojil državi v obliki eskonta bonov državne obrambe nam kažejo naslednje številke:

	posojila	eskont bonov drž. obrambe
31. januarja	1.954'6	1.316'0
29. februarja	1.889'2	1.612'0
31. marca	1.814'8	1.916'0
30. aprila	1.802'46	2.261'0
31. maja	1.984'0	3.196'0
30. junija	1.900'7	3.787'0
31. julija	1.855'04	4.091'0
15. avgusta	1.734'26	4.294'0

Zasebno gospodarstvo je zahtevalo od Narodne banke v krizi meseca maja in junija znatne zneske v obliki izposojil, toda zadnje čase so se razmere znatno izboljšale in je velik del svojih izposojil zasebno gospodarstvo vrnilo banki. Nasprotno pa še nadalje stalno narašča zadolžitev države pri Narodni banki, kar ima svoje posledice tudi pri obtoku denarja. To nam kažejo naslednje številke:

	obtek bankovcev	žirovni računi
31. januarja	9.797'5	912'04
29. februarja	10.071'9	954'14
31. marca	10.400'1	898'0
30. aprila	10.764'4	739'45
31. maja	11.754'9	926'76
30. junija	12.210'3	1.012'04
31. julija	12.179'2	1.158'7
15. avgusta	12.048'7	1.293'67

Ta tabela nam kaže, da obtek bankovcev ne narašča več v tako znatni meri kot prej, na drugi strani pa naraščajo likvidne naložbe zasebnega gospodarstva pri banki, kar je znak izrednih razmer na našem denarnem trgu in povečane skrbi za likvidnost.

Naš železniški promet trpi na hudi obremenitvi. To se vidi iz velikega povečanja števila natovorjenih vagonov na naših železnicah in povečanega tranzitnega prometa. Nasprotno pa je pomorski promet v primeri z lanskim letom znatno manjši, ker je omejen samo na lokalni promet. Številke o prometu na naših železnicah in lukah so naslednje (v tisočih ton):

	natovorjeni vagoni		prišlo v luke	
	1939	1940	1939	1940
januar	110	120	1.307	931
februar	116	133	1.201	1.043
marec	146	160	1.415	1.189
april	132	160	1.763	1.282
maj	145	174	1.955	1.186
junij	147	168	2.053	—

Naš železniški promet je dosegel že v zadnjih mesecih višino ki je znana samo v jesenskih mesecih največjega sezonskega prevoza. Skupno je v prvi polovici letos v primeri z lanskim letom število natovorjenih vagonov na naših državnih železnicah naraslo od 797.157 na 914.938. Zaradi ostre letošnje zime je promet na naših rekah bil manjši kot lani v odgovarjajočem času. Po mesecih je znašal promet rečne plovbe: januar 1940 15.622 (januar 1939 28.564), februar 4.864 (65.651), marec 40.749 (82.799), april 82.682 (74.376), maj 109.808 (97.931) in junij 101.857 (88.308), skupno v prvi polovici letos 355.622, lani 439.629 ton. Iz teh podatkov se vidi, da je že v maju in juniju bil blagovni promet naše rečne plovbe znatno višji kot lani, ker je bila donavska pot zopet odprta.

Ljubljana, 21. avgusta 1940.

D. P.

BOMBAŽ PRODIRA PROTI SEVERU

V zadnjih desetletjih opažamo, da je marsikakšna kulturna rastlina, ki je uspevala prej samo na jugu, prodrla daleč gor na sever. Deloma je to posledica spremenjenih podnebnih razmer, deloma pa tudi drugačnega kultiviranja dotičnih rastlin. Tako je na primer v februarju 1938 neka ekspedicija pri Turuhansku v Sibiriji ugotovila, da je od ekspedicije Middendorfa dalje, torej v 95 letih povprečna letna temperatura narasla za dve stopinji C. To je že zelo veliko; kajti če bi na primer pri nas padla povprečna letna temperatura za 2 do 3° C, imamo že zopet ledeno dobo, kakor smo jo imeli predavnimi tisoči let. V Sibiriji se je v zadnjih desetletjih pomaknila meja žitne kulture za 250 km proti severu, in podobno beremo o Kanadi. Tako beremo tudi, da je postal Zalivski tok v zadnjih tridesetih letih za 3° C toplejši.

Mnogo je k sedanjim poljedelskokulturnim razmeram pripomogla svetovna vojna. Finci na primer, ki poprej domače pšenice niso poznali, so v stiski začeli delati poskuse in jim je uspelo, da dozori pšenica sedaj vsaj v najjužnejših delih dežele. Na Švedskem in Norveškem je pšenica na jugu sicer že prej uspevala, a vojna potreba je potisnila njene meje daleč proti severu. Pred svetovno vojno niso imeli Angleži nobenega domačega sladkorja in so morali vso količino uvažati, kar je spričo številnega prebivalstva — skoraj 50 milijonov ljudi — in spričo ogromne porabe sladkorja — 50 kg na osebo na leto, v Jugoslaviji 7 kg, v Sloveniji 11 kg — velikanska množina. Pa so začeli že med vojno s poskusi s sladkorno peso in so dosegli take rezultate, da producirajo sedaj četrtino vse porabe doma.

Enako beremo sedaj o bombažu. Polagoma je prihajal iz Male Azije v dežele Balkana. Mnogo si prizadevajo za kulturo bombaža Grčija, Jugoslavija, Bolgarija in Rumunija, o čemer zlasti glede Jugoslavije »Trgovski Tovariš« stalno poroča. Bolgarija na primer je povečala z bombažem obdelani areal od 48.000 hektarov v letu 1939. na 72.000 hektarov v letu 1940., kar je 50 odstotni prirastek! Poleg Balkana si za produkcijo bombaža mnogo prizadeva tudi Ogrska, dalje Španija in Portugalska. Ni izključeno, da bodo vse te dežele mogle v doglednem času nastopiti kot dobaviteljice bombaža in ne samo kot nakupovalke. Tako človek kulturno sliko zemlje polagoma temeljito spreminja.

VSAKOVRSTEN DENAR

»Trgovski Tovariš« je v letniku 1935. v št. 1/2, 3/4 in 7/8 prinesel daljšo razpravo o tem, kako je prišlo zlato do sedanje moči in veljave. Naslov članka je: Denar, zlato in srebro. Tam so omenjene razne vrste denarja, ki so se jih ljudje v teku zgodovine posluževali. Omenjeno je na koncu članka tudi, naj se namesto zlata in srebra vpeljejo kot mednarodna vrednota demanti. O tem govori članek v št. 11/12 l. 1936. v »Trg. Tovarišu«. Danes doživljamo stremljenje nekaterih držav, zlasti takih, ki zlata nimajo, da se zlato pahne s prestola, na katerem je v gospodarstvu toliko časa sedelo kot podlaga za vrednotenje vseh plačilnih sredstev in denarnega prometa, in naj se po novem gospodarskem redu

postavi na njegovo mesto delo kot merilo vseh vrednot. Ali bo do tega prišlo ali ne, je odvisno od nadaljnjega razvoja političnih in s tem vred gospodarskih dogodkov.

Danes dodamo k omenjenim člankom še nekaj zanimivih podrobnosti. Odkar so ljudje preživeli dobo čiste izmenjalne trgovine — ki pa seveda deloma še danes živi, še pri nas —, so kot plačilno sredstvo uporabljali vedno to, kar se jim je na njih doseženi kulturni stopnji zdelo najdragocenejše, in so na tem temeljili svoje račune pri blagovni izmenjavi. Tako se je pojavila v teku zgodovine težko pregledna obilica denarnih vrst, od katerih so nekatere kaj nenavadne. V starih egiptskih rženih nakazilih naletimo na primer na žitni denar; plače uradnikov, vojakov, kralja in kraljice so se plačevale v kruhu in pivu. Zelo razširjen in tudi danes še v primitivnih gospodarskih oblikah običajen je bil živalski denar. V starem veku so pri tej obliki denarja imeli prašiči prvo vlogo. Svinjske glave in celi prašiči na starih rimskih in starih galskih novcih nas spominjajo na to. Galci, kojih svinjske gnjati so bile na kaj dobrem glasu, so imeli celó kračam podobne novce, iz česar se da sklepati, da so uporabljali krače kot trajno blago namesto denarja. Poraba kožnega denarja se da ugotoviti pri mnogih narodih. Homer pripoveduje o Ahajcih (Grkih), da so kupovali vino za bikove kože, in Krečani so imeli denar, obstoječ iz živalski koži podobnih kovinskih palic. Pri usnjenem denarju so pritisnili na kože državni žig. O Kartazanih beremo, da so sestajala prva njih denarna pisma iz usnja, opremljenega z državnim žigom. Dobimo tudi novce v obliki usnjenih ščitov, in celó podplati so služili kot denar. Kitajci so imeli posebnovrsten kožni denar, ki so ga izdelovali iz kož redkih belih jelenov iz parka cesarjeve palače. Lovski narodi uporabljajo še danes kože za denar, na kar nas še vedno spominja nemški izraz »Goldfuchs« za cekin. Da so ribiči prvotno plačevali z ribami, nam dokazujejo številni ribam podobni novci; na Islandiji je služila polenovka še v 18. stoletju kot drobn denar. Kot denar v deželi Tibuje v Afriki so našli posušene ribe.

Narodi, ki so bili še na stopnji nabiranja in pobiranja hrane, so uporabljali za denar najraznovrstnejše sadeže, tako v Boliviji in v Peruju oreh kola, drugod poper, v Stari Mehiki kakao. Še danes zastopajo kakaove kroglice v Guatemali (Srednja Amerika) drobiž. Na Tibetu imajo za denar orehe, na Kitajskem tobak in čaj. Zelo zanimiv je tibetski »opekasti čaj«, stisnjen v obliki opeke iz čajevih odpadkov; iz njega si pripravljajo neke vrste juho in je najbolj običajen tibetski denar. Bolj ko je taka opeka debela in umazana, tem rajši jo zbirajo. Iz Tibeta se je razširila ta oblika denarja po vsem azijskem severu, in dobiš ta denar pri Mongolih, Tunguzih, Jakutih, Kamčadalih, Čukčih itd. Že Marco Polo poroča v drugi polovici 13. stoletja o kitajskem solnem denarju, ki je bil pač že v predzgodovinski dobi v rabi in s katerim v Abesiniji še danes kupujejo in plačujejo. Abesinci so nosili prej ta denar vedno v obliki dolgih drogov s seboj, in če sta se dva prijatelja srečala, sta ponudila v pozdrav drug drugemu ta solni denar, da sta ga lizala.

Druga velika skupina primitivnega denarja je denar obleke, obstoječ včasih v celih ženskih oblekah, včasih pa v preprogah ali tkaninskih kosih. Na Češkem so v srednjem veku rabili za denar žepne robce in so jih tudi zamenjavali za avstrijsko sol; soli v Češki ni. Od tod pelje

pot k znamenitemu papirnemu denarju v Polineziji, ki ga izdelujejo iz ličja papirnega murvinega drevesa. Zelo pogost je lepotečni denar. Tu vidimo melanezijski peresni denar, potem pa zelo razširjeni sklepni in zobni denar, sestavljen iz živalske kosti ali gotovih zob psov in divjih prašičev. Gnusen je bil denar iz črepin, obstoječ v Asamu (Indija) iz črepin živali, pri Dajakih na otoku Borneo pa iz okrašenih človeških črepin. Zelo obsežno območje je imel in ima deloma še sedaj denar iz školjk, ki je precej pogost že v predzgodovinskih najdbah in se poraja potem v Babiloniji, Egiptu, Kitajski itd. Največ so za to porabljali školjko Kavri, in moremo danes potovanju tega školjkinega denarja od vzhodno afriške obale naprej natančno slediti. Stranski vrsti sta na nitih nanizani školjkini denar v Oceaniji in indijanski vampun, ki je bil prvotno okrasni pas. Še bolj posebnovrsten je fè prebivalcev otoka Jap v Oceaniji; obstoji iz velikanskih mlinskim kamnom podobnih kamnitih plošč, ki jih z največjo težavo na drogovi prenašajo okoli. Tam res lahko rečemo, da kdo »na denarju sedi«. Največji taki »novci« so nad štiri metre široki, imajo posebna imena in so neprodajna občinska lastnina.

Kot denar uporabljajo sploh večino okrasnih predmetov, tako na primer želvovino in steklene bisere. Afriški biserni denar je obstojal iz pisanih biserov, ki so bili v davnih časih importirani ali pa kjer koli uplenjeni. Ker je bila blesteča kovina kot kinč vedno zelo iskana, je od tu ven podán prehod h kovinskemu denarju, ki je potem polagoma začel prevladovati.

ASTRONOMIČNE ŠTEVILKE O VOJNI

Ameriška »National City Bank«, ena izmed ameriških velebank, o katerih govorimo v drugem članku, prinaša študijo o vojnih stroških raznih držav. Pri besedi »vojni izdatki« mislimo seveda samo na čisto proračunske stroške vojaškega in civilnega značaja, pri čemer ne upoštevamo na primer zgube trgovske mornarice ali mednarodne trgovine, dalje zgube iz zasedbe Danske, Poljske in Norveške itd. Za tekoče leto 1940. pride banka do sledečega zaključka — ob priobčenju študije Italija še ni bila v vojski:

Država	Skupni stroški v narodni vrednosti	Skupni stroški, preračunjeni v dolarjih
Anglija	3.200 mil. funtov	12.800 mil. dol.
Francija	330.000 mil. frankov	7.400 mil. dol.
Nemčija	34.000 mil. mark	13.600 mil. dol.

Skupaj 33.800 mil. dol.

33.800 milijonov dolarjev je toliko kot ca. 90 milijonov dol. na dan.

Koliko vojne sploh stanejo? Številke so zelo različne, a vse nam pravijo, da vojskovanje nikoli ni bilo poceni. Že pred skoraj sto leti je Anglež Burrit izračunal, da so stale vojne, ki jih je vodila Anglija v letih 1688. do 1815., nad 3 milijarde funtov, torej toliko kakor jih predvideva letošnji proračun. Seveda je imel tedaj denar vse drugačno vrednost kot jo ima

sedaj. Če bi hoteli tri milijarde funtov prenesti v vrečah zlata, ki bi vsaka tehtala 1 metriski stot, bi bila za to potrebna armada 36.770 mož. Nemško-francoska vojna 1870—1871, ki je trajala samo šest mesecev, je stala Francijo 14 milijard zlatih frankov, pri čemer je vključenih 5 milijard zlatih frankov, ki jih je morala plačati Nemčiji kot vojno odškodnino. Stroški prve balkanske vojne so cenjeni na 3700 milijonov švicarskih frankov. Vse te številke obledijo seveda, če jih primerjamo s stroški svetovne vojne 1914—1918, ki so znašali po ameriški ceni ca. 247 milijard zlatih dolarjev, od koje vsote je prišlo 164 milijard na zaveznike in 83 milijard na evropske centralne sile. Če še enkrat posežemo nazaj, vidimo, kako majhne so vsote prejšnjih časov, primerjane s sedanjimi. Po vojni 1870—1871 so v znanem Julijevem stolpu v Spandauu pri Berlinu hranili vojno rezervo v znesku 120 milijonov mark; ta znesek bi zadostoval za sedanjo vojno porabo Nemčije komaj za 40 ur! In z vso francosko tedanjo vojno odškodnino v znesku 5 milijard zlatih frankov — za tedanje čase neverjetno velika vsota — bi se mogla vojskovati Nemčija sedaj ravno dva meseca.

Značilno pri stroških sedanje vojne je dejstvo, da so že danes dosežene in celó prekoračene rekordne številke vojnega leta 1918. Tedaj je Anglija porabila za vojskovanje 2700 milijonov funtov, skoraj ravno toliko kakor znaša Simonov proračun za finančno leto 1940—41, pri čemer pa surovinske cene niso dosegle niti polovico cen zadnjega svetovnovojnega leta. Pomisliti moramo tudi to, da so nekoč vse vojskujoče se države uporabile za vojskovanje vse rezerve človeške moči, denarja in industrijske produkcije, dočim se je zgodilo to v svetovni vojni polagoma šele leta 1918. Angleški finančni minister Simon je dejal v parlamentu, da stane gradba vojaških letal danes tri- do sedemkrat toliko kot v letu 1918. in da znašajo stroški za divizijo, ki je v vojni, dvakrat toliko kot leta 1918.

Tudi nevtralne države so žrtve budžetne inflacije. Po podatkih omenjene ameriške banke so se dvignili v letih 1936 do 1940 proračunski izdatki v Holandiji od 769 na 1635 milijonov hol. goldinarjev, v Švedski od 1100 na 2000 milijonov kron in v Japonski od 2200 na 10.300 milijonov jenov. Čisto premoženje švicarske zveze je znašalo v začetku svetovne vojne 100 milijonov frankov in se je spremenilo do konca leta 1938. v zvezni dolg 1322 milijonov frankov; za tekoče leto 1940. računajo s ca. 2400 milijoni frankov izdatkov, pri čemer bodo znesli normalni davčni dohodki le 523 milijonov frankov.

Nastane vprašanje, kako se te ogromne vsote financirajo. Davčni donesi morejo tudi pri najhujšem davčnem pritisku kriti le del zahtevanih doneskov. Tako na primer znaša letošnja vsota izdatkov v Angliji, ki ni z davki krita, 1400 milijonov funtov, v Franciji 250 milijard frankov, v Nemčiji pa najmanj 12 milijard mark. Sedaj pa pogledjmo gornji seznam in vidimo, da je z davki krit le prav minimalni del vojnih stroškov. Odkod torej denar? V vseh vojskujočih se deželah se zavedajo velikanskih nalog, ki jih stavi moderno vojskovanje. In temu zavedanju primerne so tudi žrtve.

Pa bo kdo vprašal: Kaj pa je to, dve milijardi funtov? Vzemimo cene od letošnjega januarja in bomo izračunili, da je dve milijardi funtov toliko kot 285 vojnih ladij ali 100.000 bombnikov. Pri vojnih ladjah mislimo na najmodernejši tip velikih križark s 35.000 tonami, kakor je na primer francoska »Dunquerque«. Ob izbruhu vojne je imela Velika Britanija 18 velikih bojnih ladij, 9 jih bo pa v kratkem dograjenih in v morje

spuščenih. Če bi Anglija zgradila za dve milijardi funtov podmorske za ocean sposobne čolne po 1090 ton, bi bilo teh čolnov 5700. Ali pa recimo takole: Anglija bi si rada hitro zagotovila nadmoč v zraku in bi dala za izdelavo težkih bombnikov dve milijardi funtov, bi mogla zgraditi 100.000 takšnih velikanov; vsak stane namreč 20.000 funtov. Sedaj pa preračunajmo to v dinarje! S tem bi bil rešen problem, ki povzroča Angliji toliko glavobola. Če računamo naprej, je dve milijardi funtov toliko kot 44.000 ladijskih topov s kalibrom 6 col à 254 cm ali toliko kot 10 milijonov Vickersovih strojnic ali 30 milijonov lahkih Lewisovih strojnic ali pa 250 milijonov infanterijskih pušk itd. Ali še drugače izraženo: za dve milijardi funtov krijemo lahko letne obratne stroške za 6600 vojnih ladij ali za 10.000 težkih križark ali za 15.000 manjših križark ali za 35.000 rušilcev ali za 50.000 velikih podmornic ali pa za 74.000 manjših podmornic.

Ta prenos denarnih zneskov na železo in jeklo naj nam pokaže, kakšna akumulacija se sedaj vrši na področju oboroževalne industrije. Koliko bolj koristnega bi se dalo s temi ogromnimi vsotami napraviti!

POMEMBNI NAPREDEK SVETOVNE PRODUKCIJE UMETNE SVILE IN STANIČNE VOLNE

Nek ameriški list priobčuje podatke o svetovni produkciji umetne svile in stanične volne v preteklem letu 1939. in pride do zaključka, da moderne umetne tekstilne surovine napram klasičnim naravnim surovinam vedno bolj napredujejo. Uveljavljajo se celo v deželah z bombaževim presežkom. Amerikanci cenijo pomnožitev umetnih tekstilnih surovin v letu 1939. napram letu 1938. na 15 odstotkov. Produkcijo umetne svile so pomnožile lani Zedinjene države za 29 odstotkov, Italija za 18, Japonska in Nemčija za 14 itd. Francija je pa v tem oziru nazadovala. Na čelu vseh dežel, ki proizvajajo umetno svilo, so Zedinjene države s produkcijo 331 milijonov funtov proti 258 milijonom funtov v letu 1938. Funt je tu utežna enota z nekaj manj kot polovico kilograma (453,59 grama). Japonska je producirala 239 mil. funtov proti 210 v letu 1938., Nemčija 160 proti 140, Anglija 120 proti 106, Italija 119 proti 101 mil. funtov. Delež avtoritarnih držav Nemčija, Italija in Japonska na svetovni produkciji umetne svile je znašal v preteklem letu 46%.

Nasprotno je pa delež teh držav na svetovni produkciji stanične volne dosegel lani 87 odstotkov, kar je pač najboljši dokaz, kakšnih tekstilnih surovin avtoritarnim državam najbolj primanjkuje. Svetovna produkcija stanične volne je znašala v preteklem letu 1084 milijonov funtov proti 958 milijonom v letu 1938. Daleko v ospredju je Nemčija, koje produkcijo cenijo Amerikanci na 440 mil. funtov v letu 1939. proti 380 milijonom v letu 1938. Pripomniti moramo, da temeljijo te številke na cenitvah, ker Nemci od začetka vojne dalje ne objavljajo nobenih produkcijskih števil. Na drugem mestu med producenti je Japonska s 310 proti 375 mil. funtov, na tretjem Italija s 191 milijoni proti 167. Zelo zanimivo je, da Japonska in Italija približno polovico svoje produkcije eksportirata. Glavni odjemalec stanične volne so Zedinjene države, ki so pa tudi

same lani svojo lastno produkcijo skoraj podvojile, pomnoživši jo od 29 na 53 mil. funtov. Tudi Velika Britanija je v preteklem letu svojo produkcijo podvojila.

S stanično volno se je pojavilo na svetovnem trgu novo tekstilno blago, ki čezdalje bolj napreduje in bo brez dvoma tudi v bodočnosti še napredovalo. Že sedaj ima stanična volna velik pomen v svetovni preskrbi s tekstilijami. Dobiva pa že tudi od dne do dne več novih konkurentov.

PRIDOBITVE SOVJETSKE RUSIJE LANI IN LETOS

V začetku letošnjega avgusta izvršena priključitev Litve, Latvije in Estonške ter istočasna priključitev Besarabije in Severne Bukovine, pripadajočih dotlej Rumuniji, tvori že tretjo etapo sovjetskoruskih pridobitev od začetka sedanje vojne naprej. Prvi dve etapi sta bili kot znano, zasedba vzhodnega dela Poljske v začetku novembra 1939. ter priključitev finskih okrajev, kakor je bilo to določeno v mirovni pogodbi v Moskvi 12. marca 1940. Vse osvojitve so bile torej izvršene v kratki dobi od začetka lanskega novembra do začetka letošnjega avgusta, torej v dobi devetih mesecev. In kolikšno je vse to ozemlje! Vsega skupaj je s temi osvojitvami povečala Sovjetska Rusija svojo površino za 457.000 km² s ca. 21.160.000 prebivalci, tako da meri sedaj 21.633.000 km² in da šteje 192 milijonov prebivalcev. Za primerjanje naj navedemo, da meri Jugoslavija ca. 250.000 km² in da šteje ca. 15 milijonov prebivalcev. Rusija je pridobila torej ozemlje, ki je skoraj dvakrat tako veliko kot Jugoslavija in ki šteje ca. 6 milijonov prebivalcev več kot Jugoslavija. In vse to je dobila Rusija brez vsakega boja, z izjemo bojev v Finski!

Kar se tiče najnovejših priključitev, je treba vedeti, da so bili Severna Bukovina ter najsevernejši in najjužnejši del Besarabije priključeni 2. avgusta 1940 Ukrajinski sovjetski republiki, dočim so srednjo Besarabijo združili z doslej k Ukrajini pripadajočo Moldavsko republiko in ju proglasili za novo zvezno državo v okviru Sovjetske zveze. Dalje so proglasili kot zvezne države Sovjetske zveze 3. avgusta t. l. Litvo, 5. avgusta Latvijo in 6. avgusta Estonko. Tako ima sedaj Sovjetska Rusija poleg Poljske, za katero bo izšla posebna naredba, 16 zveznih republik; kajti tudi finsko ozemlje je z imenom Karelijska Finska postalo samostojna država. Naštejemo vse republike, pri čemer opozarjamo, da so številke za prvih enajst republik navedene v »Trg. Tovarišu« na strani 178 št. 9/10 od leta 1939.:

Velika Rusija	Kirgizija
Ukrajina	Turkemistan
Bela Rusija	Karelo-Finska
Georgija	Nova zvezna republika
Azerbejdžan	(Srednja Besarabija
Armenija	in Moldavija)
Uzbekistan	Litva
Tadžitistan	Latvija
Kazakstan	Estonka

Kot rečeno, pride zraven še Poljska. Pridobitve Sovjetske Rusije od lanske jeseni naprej so takole prikazane:

Ozemlje	Površina v km ²	Prebivalstvo
Vzhodna Poljska	194.600	11.508.000
Od Finske (z Ladoškim jezerom)	41.000	2.000
Od Romunije	48.900	3.650.000
Litva	59.500	2.879.000
Latvija	65.800	1.995.000
Estonka	47.500	1.126.000

Če pogledamo te številke, jih seštejemo ter primerjamo z onimi na straneh 177 in 178 št. 9/10 1939. v »Trg. Tovarišu« glede vse Rusije, vidimo, da se glede števila prebivalstva (170.467.000 plus 21.160.000) skoraj popolnoma ujemajo s številko skupnega prebivalstva 192 milijonov, ki jo sedaj navajajo. Če pa gledamo na površino, se pa številke ne ujemajo čisto. Prištejemo nove pridobitve v izmeri 457.000 km² oziroma natančno seštetu 457.300 km² k številki 21.353.000 km², navedeni na strani 177 omenjene številke, dobimo vsoto 21.810.000 km²; če jih pa prištejemo k 21.268.000 km² na strani 178, pridemo na 21.725.000 km². Sedaj pa govorimo uradna statistika o 21.633.000 km². Kako to? Prvič še ni vse natančno izmerjeno, drugič meri ta tako, drugi tako, tretjič je država preogromna, da se ne bi pojavila enkrat ta pogreška, drugič druga itd. Najboljše je, da vzamemo sredino in da rečemo, da meri Sovjetska Rusija sedaj ca. 21.700.000 km² in da ima okoli 192 milijonov prebivalcev, torej skoraj 200 milijonov.

Drugič nas preseneti število prebivalstva v Karelo-Finski, samo 2000. Tudi če odštejemo finski del Ladoškega jezera s ca. 10.000 km², ostane še vedno površina nad 30.000 km², kar je približno toliko kot dve Sloveniji. Iz tega bi se moglo sklepati, da je res vse prebivalstvo zbežalo, novo se pa še ni doselilo ali pa ga statistika še ni mogla upoštevati.

GOSPODARSKI POMEN SUDANA

Sudan ima naglas na črki a in pomeni prevedeno toliko kot deželo črncev. Razprostira se od obale Atlantika proti vzhodu preko Nila. Razdelimo ga v več delov. Tu govorimo o onem delu Sudana, ki je pod skupnim gospodvom Anglije in Egipta in ki se zato imenuje Angleško-egiptski Sudan. Vriva se med italijanski koloniji Libijo in Vzhodno Afriko; k italijanski Vzhodni Afriki prištevamo Eritrejo, Abesinijo in Somalijsko. Ni čuda, da vzbuja Sudan pozornost Italije, ki bi rada preko njega združila svoji dve koloniji ter tako ustvarila ogromno kolonialno državo, raztezajočo se od Sredozemskega morja do obal Indijskega oceana; Italija bi mogla s svojimi lastnimi industrijskimi produkti kriti vso importno potrebo Angleško-egiptskega Sudana, ki znaša več kot tri milijone egiptskih funtov, in bi mogla na drugi strani prevzeti vso sudansko bombažovo produkcijo.

Anglo-egiptski Sudan je devetkrat tako obsežen kakor Italija, a ima samo šest milijonov prebivalcev, dočim jih ima Italija okoli štiri in štirideset milijonov. V poplavnih pokrajinah Nila in na 60.000 hektarov obsegajočem ozemlju, ki ga namaka Nilova voda, zbrana za velikanskim jezem pri Makvarju, pridobivajo velikanske količine bombaža, ki je med poljedelskimi pridelki Sudana daleko na prvem mestu. Kot druge važne sudanske poljedelske pridelke naj navedemo sezam, zemeljske orhe, arabski gumij, dateljne in razne vrste lesa. V Sudanu so našli več kot 1 milijon velblodov, 400.000 mul in mezgov, 1.500.000 glav goveda, 5.500.000 ovac in koz itd. — Za sudanske zemeljske zaklade se Angleži nikdar niso kaj posebno menili, a po italijanskih ugotovitvah se nahajajo tam znatna najdišča bakra, železa in svinca, in tudi zlato dobivajo, seveda še z zelo primitivnimi sredstvi.

Zunanja trgovina Sudana se je glede izvoza in uvoza nahajala v zadnjih letih večinoma v ravnovesju. Eksportu bombaža, strojenih in nestrojenih kož ter sezama je po vrednosti približno odgovarjal import tekstilij, strojev, sladkorja ter premoga za rečno plovbo. V zunanji trgovini Sudana si je zagotovila Velika Britanija največji delež, pri čemer je skupaj z Južno Afriko in Indijo skoraj popolnoma absorbirala vso sudansko poljedelsko produkcijo in je krila nad dve tretjini sudanske importne potrebe. Italija je kljub dvojni sosesčini s Sudanom imela v njegovi zunanji trgovini le podrejeno vlogo. Pogled na zemljevid nam to razjasni. Za bodoči gospodarski razvoj Sudana je velike važnosti dejstvo, da razpolaga Sudan z dobrim rečnoplovbnim omrežjem v dolžini 5000 km in z železniškim omrežjem v dolžini nad 3000 km. V angloegiptskem Sudanu se stekata Beli in Modri Nil.

II. Statistični letopis mesta Ljubljane

Statistični odsek mestnega poglavarstva je izdal že drugi statistični letopis mesta Ljubljane za leto 1939., do čim je prvi izšel za 1938. Prav je, da pokaže mestna občina ljubljanska svojim občanom statistično sliko Ljubljane, potrebna pa je statistika tudi za vodstvo dobre komunalne politike. Zaradi tega je koristno, da je statistični odsek izdal rezultate svojega dela in da skuša tudi v enoletnem časovnem razdobju podati vedno tudi najnovejšo sliko razvoja Ljubljane. Že bežen pogled poglavij kaže, kaj vse obsega letopis, ki je obsežnejši kot prvi in tudi seveda izpopolnjen in izboljšan: Meteorološke razmere, površina, stanje in gibanje prebivalstva, gradbena delavnost, aprovizacija, življenjski stroški, cene, socialna skrb in zdravstvo, prosveta in verstvo, trgovina, obrt in promet, voda, plin in elektrika, mestne finance in organizacija mestne uprave. — Komunalna statistika je tako važen del komunalne politike, da si jo sploh ne moremo zamisliti brez statistike. Ljubljana je poleg tega prestolnica Slovenije in mora prednjačiti i drugim slovenskim mestom i drugim mestom v državi z dobrot statistik.

Izvestje Državne trgovske akademije v Ljubljani za šolsko leto 1939/40

Prejeli smo izvestje Državne trgovske akademije v Ljubljani za šolsko leto 1939/40. Izvestje je živa kronika vsega obsežnega dela, ki ga opravi tako velik zavod kot je trgovska akademija v Ljubljani. Profesorski zbor šteje 13 moči, dijakov in dijakinj pa je bilo v šolskem letu 243. Poročilo prinaša tudi teme za zaključni izpit v šolskem letu 1939/40, da se vidi nivo šole. Končno prinaša poročilo tudi podatke o abiturientskem tečaju Zbornice za trgovino, obrt in industrijo, ki je priključen akademiji. V juniju je ta tečaj dokončalo 63 dijakov in dijakinj.

Premog Jugoslavije

V Jugoslaviji so nakopali v preteklih treh letih sledeče množine rjavega in

črnega premoga: leta 1937 5'03 milij. ton, leta 1938 5'74 in leta 1939 6'04 milij. ton. Vidimo, da je produkcija vedno bolj rasla; in tudi dosedanje letošnje številke nam pravijo, da gre produkcija še vedno navzgor. Porast produkcije odgovarja rastočim potrebam industrijske porabe. Jugoslavija krije svojo premogovno potrebo po večini z lastno produkcijo, le glede koksa je navezana na uvoz iz inozemstva. V zadnjem času pa poskušajo v vedno večji meri producirati koks v Jugoslaviji sami. Leta 1937 smo uvozili 196.000 ton premoga in 220.000 ton koksa ter smo izvozili 80.000 ton premoga; za leto 1938 so številke sledeče: uvoz 230.000 ton premoga in 240.000 ton koksa, izvoz 50.000 ton premoga; leta 1939 uvoz 160.000 ton premoga in 230.000 ton koksa, izvoza ni bilo. Koks uvažamo skoraj izključno iz Nemčije, in sicer po večini po železnici. Za južne kraje pride v poštev tudi prevoz po Donavi in njenih pritokih. Vidimo iz teh podatkov, da je preskrba Jugoslavije s premogom vsekakor zagotovljena in da bomo ob lastni produkciji koksa postali od inozemstva popolnoma neodvisni.

Za pospeševanje sadjereje v Jugoslaviji

Poleg načrta, ki ga je izdelala Priv. izvozna družba za pospeševanje jgslov. sadjereje in ki predvideva izdatek 30 milij. din ob istočasni izvedbi v vseh banovinah, je izdelala tudi »Prizad« nov načrt, kako naj bi se z zneskom 44.950.000 din krepko podprla sadjereja v vsej državi. Omenjeni znesek naj bi se uporabil v teku poldruga leta do dveh let za zgradbo sadnih skladišč in sušilnic. Dalje naj služi imenovani znesek obrambi proti košeniljki in proti drugim sadnim škodljivcem ter gradbi vinskih kleti na združni podlagi. Prirejajo naj se tečaji za sadjerejce. V interesu našega sadnega izvoza naj doseže sadje kolikor mogoče visoko kvaliteto stopnjo in naj se izvoz sadja enotno organizira. Zato naj sadje prevzemajo sadne zadruge, naj ga sortirajo, klasificirajo ter pripravijo za izvoz. Tako bi se dal izvoz sadja zelo dvigniti.

Hrvatska banovina je ustanovila lastno »Privil. gospodarsko družbo« v Zagrebu. Nova družba bo prevzela v Hr-

vatski banovini delne agende »Pri-
zad«e in znaša njena delniška glav-
nica 20 milij. din. Nova družba, ki se
okrajšano zove »Pogod«, ne predstavl-
lja nikakšne konkurence »Prizad«i, je
bilo rečeno ob ustanovitvi, temveč bo
morala s to celó tesno sodelovati in
izvajati paralelno delovanje. S tem se
bo mogla »Prizad« z večjo vneto po-
svetiti izvršitvi svojih splošnih nalog.
Glavna naloga nove družbe bo izvoz iz
Hrvatske banovine.

Silo za 500 vagonov žita v Mostarju

V Mostarju so pred kratkim pričeli
z gradbo silosa, ki bo po svoji vse-
bini največji v Jugoslaviji. Sprejeti bo
mogel 500 vagonov žita in drugih ži-
vil oziroma krmil. Silo bo tem večjega
pomena, ker je tamošnja okolica med
najpasivnejšimi predeli naše države.
Brž ko bo silo dograjen, bodo pričeli
graditi veliko moderno hladilnico, kjer
bodo shranili taka za transport name-
njena živila, ki se lahko pokvarijo. Za
Mostar bo hladilnica tem večjega po-
mena, ker je izvoz sadja in zelenjave
iz Mostarja že dobro vpeljan in bo
hladilnica omogočila sedaj izvoz tudi
v bolj oddaljene kraje.

Donava postaja vedno važnejša pro-
metna žila; tudi v preteklem letu se
je promet po Donavi poživil, kljub te-
mu da je bila 80 dni zaledenela proti
le 40 dnevom v letu 1938. Na donav-
skih ladjah je bilo prepeljanih lani
138 milijonov ton blaga. Sedaj pa pre-
računajmo to na vlake po 60 vagonov
a 10 ton.

Povišanje davkov v Jugoslaviji znaša
letos 23'2% proti lanskemu letu, v
Bolgariji 27'6%, v Grčiji 29'2% in v
Romuniji 39'2%.

Pri Šabcu v Srbiji je zgradila z na-
slovom »Domača« tamošnja Gospodarska
banka tovarno lanu, konoplje in olja.
Potrebne množine lanu, konoplje in
oljnih semen se morejo dobiti kar tam,
tako da je dovoz v tovarno zelo lahek.
Med drugim bo izdelovala tovarna pr-
vovrstno namizno olje, in sicer samo
iz domačega materiala. Zgradba nove
tovarne je za kmete bližnje in daljnje
okolice največje važnosti; že letos so z
lanom in konopljo kultivirali 350 hek-
tarov zemlje. Med pridelovalci je tudi
banka sama, ki hoče v prvi vrsti do-
bivati semena. Naravno se je tudi Po-
ljedelska šola v Šabcu za produkcijo

prvovrstnega semenskega blaga zelo
zavzela.

Glede melioracijskih in regulacijskih
del v Jugoslaviji je za najnujnejše po-
trebe izdelan šestleten program in je
za ta dela določena vsota 474 milijonov
din, kar je približno sedmina svote,
ki bi bila potrebna za izvršitev vseh
melioracij in regulacij. Od navedene
vsote je za dravsko banovino določe-
nih 51,950.000 din, za Hrvatsko bano-
vino 137,207.000 din itd.

Tekstilna tovarna »Dugaresa« bo
zgradila veliko novo tovarno v Mlade-
novcu, ki bo obenem predilnica in
tkalnica. Tudi v Jagodini bodo zgra-
dili novo tekstilno tovarno.

Tovarna aluminija v Lozoven pri Ši-
beniku v Dalmaciji praznuje letos tri-
letnico obstoja. Pred tremi leti je ime-
la 16 peči in je producirala na dan 2
toni aluminija, sedaj ima 54 peči in je
dvignila produkcijo na 8'5 dnevnih ton.
Če si bo mogla oskrbeti še več elek-
trične energije, za kar so izgledi prav
dobri, bo mogla dvigniti letno kapa-
citetu na 10.000 ton.

Na velesejmu v Beogradu bo razsta-
vila letos tudi Albanija. Pri razstavi
gre posebno za tujski promet in za na-
rodopisje.

Uvozili bomo, kakor poročajo iz Beo-
grada 9000 ton turškega bombaža, s
čimer bo naši tekstilni industriji znat-
no pomagano. Tudi trgovska pogodba
z Rusijo nam je zagotovila kontingent
v vredosti do 1 milij. dol. Od 9000
ton turškega bombaža dobimo 3000 ton
tako, 6000 ton pa sukcesivno.

Obtok bankovcev v Jugoslaviji je zna-
šal na koncu julija t. l. 12.179 milijo-
nov dinarjev, vse obveznosti 14.120 mi-
lijonov, zlato kritje pa 3657 milijonov
din.

»Panfilm« Branislav Živanović se
imenuje na novo ustanovljeno filmsko
podjetje v Beogradu. Proizvajalo bo v
prvi vrsti kulturne filme in žurnale.

Jugoslovanska cementna industrija
zaznamuje močno znižanje izvoza. La-
ni je bilo izvoženih samo 280.000 ton
cementa, kar je še manj kot leta 1938,
ki je bilo s svojimi 332.000 tonami iz-
voza še vedno slabo prodajno leto. V
normalnih letih smo izvozili redno ca
500.000 ton, tako na primer leta 1935,
ki velja za normalno izvozno leto,
596.000 ton. Te številke nam najbolj
jasno kažejo, kako močno je izvoz ce-
menta padel; lanski izvoz ni znesel ni-
ti polovico onega iz leta 1935.

Naše morskó ribarstvo hočejo temeljito reorganizirati in eo bili na konferenci v Zagrebu sprejeti obsežni zadrevni sklepi. Kot prvi znak je bil za pospeševanje morskéga ribarstva dovoljen kredit 2 milij. din.

Jugoslovanske in bolgarske zadrúžne organizacije ustanavljajo skupno transportno družbo s sedežema v Sofiji in Beogradu. O družbi v Sofiji smo že poročali, sedaj je prišla na vrsto družba v Beogradu z naslovom »Balkan—Koop—Transport d. d.«; glavnica znaša 500.000 din. Pečala se bo z vsemi transportnimi, spedijskimi in komisijskimi opravki, in sicer v prvi vrsti z onimi zadrúžnih organizacij.

Hmeljarska zadruga bo ustanovljena tudi za Hrvatsko banovino. Ščitila bo koristi pridelovalcev hmelja.

Med Sušakom in Ulčinjem je vpstavljena redna plovna zveza, ki naj deloma nadomesti bivšo progo Trst—Piréj.

Jugoslovanski lignit naj bi služil tudi predelavi za bencin. Poleg izdelave sintetičnega bencina uporabljajo drugod lignit tudi za produkcijo umetnih vlaken, špíríta, sladkorja, lepenke in živalske krme. Jugoslavija je na lignitu med najbolj bogatimi deželami in cenijo njena nahajališča na več milijard ton, ki so jih doslej izrabljali le za dobavo manj vrednega kuriva. Zankrat računajo s skorajšnjo predelavo lignita za koks, dočim so predelavo v bencin zaradi prevelikih investicijskih in produktivskih stroškov preložili na poznejši čas. Sploh bo vprašanje stroškov pri morebitni izvedbi novih produktivskih možnosti imelo v Jugoslaviji vedno veliko vlogo.

Sončnice pridelujemo v Jugoslaviji na površini 30.000 ha in bo letošnji pridelek izbornó izpadel. Računajo na 8000 vagonov semen, kar bo dalo 2000 vagonov olja. Ker olja tako primanjkuje, moramo letošnji pridelovalni zaključek pri sončnicah označiti kot zelo razveseljivo dejstvo. Vidimo, kako prav je imela akcija poljedelskega ministristva, ki je forsirala gojitev sončnic. Strokovnjaki pravijo, da smo sedaj v Jugoslaviji do prihodnjega pridelka z jedilnim oljem v polni meri preskrbljeni.

Glavna zveza srbskih poljedelskih zadrug ima 12. septembra t. l. občni zbor. V teku preteklega leta je pristopilo k zvezi 250 združenj z 901 deležem, izstopilo je pa 72 zadrug z 286 deleži. Na koncu preteklega leta je

štela zveza 3518 zadrug z 18.007 deleži.

V okolici Slav. Broda bodo pričeli z velikimi deli za obrambo proti poplavam, ki jih dela Sava, s čimer povzroča kmetom v Posavini velikansko škodo. Zaščitili bodo nasipe in okoliške vasi, za kar bo potrebnih več kot tri milij. dinarjev.

Trgovska bilanca Jugoslavije je bila v prvi letošnji polovici za 757'4 milij. din aktivna, dočim je bila v istih lanských mesecih za 114'1 milij. din pasivna. Letošnji izvoz se je po vrednosti zvišal za 59'4% in je znašal 3648'5 milijonov din, uvoz se je pa zvišal za 22'2% in je znašal 2891'1 milij. din.

Podaljšanje delovnega časa v Sovjetski Rusiji

Rusija je počenši s 27. junijem tekočega leta vpeljala za vse kategorije dela v državi podaljšanje delovnega časa. Namesto sedem ur delajo sedaj osem ur na dan, delovni teden traja sedaj sedem dni, prej je trajal šest dni. Ker bodo glede na ogromno število delavcev v Sovjetski Rusiji gospodarske posledice tega ukrepa brez dvoma zelo pomembne in bodo gotovo vplivale tudi na potek vsega svetovnega gospodarstva, hočemo podati tukaj nekaj natančnejših podatkov, ki jih je objavila ruska telegrafska agentura in ki bodo služili tudi našim gospodarskim krogom v informacijo.

Ta agentura je javila: Centralni svet delavskih sindikatov Sovjetske Rusije je poslal vsem delavcem, inženirjem, tehnikom in nastavljenecem, ki pripadajo društvom, objavo, v kateri se med drugim reče, da je nova vojska industrije ter vse drugo pridobitveno delovanje podredila vojnim svrham; in v teh časih se mora Sovjetska Rusija, čeprav je zvesta mirovni politiki, v korist narodov zveze odločiti, da zviša svojo oboroženo moč. Naša dežela ne sme zaostati niti v produkciji niti glede vseh važnih zahtev države. Zvišati moramo svoje moči, da smo v vsakem oziru pripravljeni ter da moremo kljubovati vsem napadom. Naša dolžnost je, da napravimo našo državo tako v gospodarskem kakor tudi v vojaškem pogledu močnejšo. Naša naloga obstoji v tem, da dvignemo brambno moč rdečé armade, rdečéga brodograja in rdečéga zrakoplovstva, da ojačimo in izpopolnimo njih opremo ter da ojačimo tudi socialistično industrijo, ki preskrbuje armado z vsakovrstnimi po-

trebami. Staviti moramo svoje moči v službo okrepitev naše industrije. Treba je, da razpolagamo s kolikor mogoče velikimi količinami kovin in petroleja. Kolikor večje so količine teh surovin, s katerimi moremo razpolagati, toliko več lokomotiv, vagonov, vsakovrstnih strojev, avtomobilov in vojnega orožja bomo posedovali.

Da pa moremo brambno moč domovine okrepiti, je potrebno, da delavstvo Sovjetske zveze prinese potrebne žrtve. Sovjetski delavci more in mora več delati kot je doslej delal. Delati mora najmanj osem ur na dan, saj koristi njegovo delo deželi, njegovi lastni blaginji in blaginji naroda. Centralni svet delavskih sindikatov je mnenja, da se mora v sedanjih razmerah delovni čas delavcev in nastavlencev v vseh državnih podjetjih, v skupnih obratih in javnih podjetjih ter v vseh drugih napravah zvišati na osem ur na dan. V onih podjetjih, v katerih se dela sedaj šest ur, ter tudi v podjetjih, kjer znaša delovni čas sedem ur, se mora zvišati ta čas na osem ur. Poleg tega je potrebno tudi, da preidemo od dosedanjega šestdnevnega delovnega tedna na sedemdnevni delovni teden. Podaljšanje delovnega časa in delovnih tednov bo zagotovilo naši deželi stotisoče ton petroleja, premoga, rud in kovin ter tisoče strojev, topov, letal in tankov. Gre za proizvode, kojih poraba je velika in ki predstavljajo vrednost več sto milijonov rubljev. Delovni dnevi v Sovjetski Rusiji bodo tudi po sedanjem podaljšanju še vedno najkrajši delovni dnevi na vsem svetu.

Novi delovni čas se mora izrabiti kolikor mogoče produktivno. Velika večina delavcev, ki so zaposleni v naših podjetjih, zavzema proti svojim obveznostim pošteno in zavedno stališče ter se pokorava zakonom o delu in delovni dolžnosti z veseljem in odkritosrčnostjo. So pa trije do štiri odstotki mladih delavcev in nastavlencev, ki so pred kratkim svoje delo opustili. Ti ljudje izkoriščajo izločitev brezposelnosti, ki se je sovjetski vladi posrečila, in pa potrpežljivost sovjeto. Hodi od tovarne do tovarne, izpodkopa vajo disciplino in nočejo pošteno delati. Prezirajo dolžnosti, ki jim jih nalagajo zakoni. Centralni svet delavskih sindikatov Sovjetske Rusije je mnenja, da se mora neopravičena opustitev dela od strani delavcev in nastavlencev v državnih podjetjih, skupnih obratih in drugih napravah prepovedati. Centralni svet delavskih sindikatov So-

vjetske Rusije je mnenja, da se morajo vsi delavci in nastavljenci, ki so brez dovoljenja opustili delo v državnih podjetjih, skupnih obratih in drugih napravah, postaviti pred sodišče in obsoditi na zaporne kazni. Oni, ki izostajajo od dela ne morejo opraviti, morajo dobiti manjše mezde.

Centralni svet delavskih sindikatov je iz navedenih vzrokov vladi in najvišjemu strankinemu svetu predlagal, naj se dnevni delovni čas zviša na osem ur in naj se delovni teden podaljša za en dan. Dalje naj se delavcem in nastavlencem strogo prepove, da izostajajo od dela v podjetjih brez dovoljenja. — Kakor smo videli, sta vlada in najvišji strankin svet te predloge že potrdila. — Centralni svet delavskih sindikatov izraža svoje prepričanje, da bodo delavci, delavke, inženirji, tehniki in nastavljenci, ki pripadajo sindikatu, te predlagane in že odobrene odredbe v polni meri odobravali ter da bodo pošteno vršili svojo dolžnost ter podali s tem zgled požrtvovalnosti v borbi za ojačenje notranje in zunanje moči naše velike socialistične dežele.

Izšla je nadalje tudi vladna naredba, da ostanejo kljub podaljšanju delovnega časa dosedanje mezde v veljavi.

Koruza kot kurivo

To se zelo čudno sliši, pa je res. Ko smo pred nekaj časa slišali, da hoče Argentina nekaj milijonov ton koruze porabiti kot gorivo, smo tu v Evropi majali z glavami. Saj bi bilo vendar bolje, če bi se te ogromne množine porabile v drugih deželah sveta kot hrana ali pa kot živalska krma. In bi bila Argentina seveda tudi voljna, da bi prodala koruzo za ta namen, a ne gre. Tako zvano svetovno gospodarstvo je razpadlo in pride k temu še vojska, ki onemogoča pošiljanje koruze v večino evropskih držav. Torej Argentina ne ve, kam bi dejala svojih ca 7.500.000 ton koruze, ki so se doslej tam nakopičile. Na drugi strani pa potrebuje Argentina kuriva. Angleške dobave premoga so vedno pičlejše in bodo morda popolnoma izostale. Zato vprašanje nadomestila koruze za premog ni več tako absurdno, kakor se v prvem hipu sliši. Sicer je glede kalorij koruza za polovico slabša kot črni premog in pomeni njena uporaba kot kurivo razsipavanje vrednot, ker je koruza mnogo dražja kot premog. A ta uporaba je še vedno

bolj gospodarska kot metanje v morje, kakor so delali v Braziliji s kavo. Argentini se ne sme nič očitati. Očitki morajo iti na naslov sedanjega gospodarskega »reda«, ki take na sebi brezmiselne ukrepe naravnost vsiljuje.

Nemško poljedelstvo razpolaga že s 600.000 traktorji. Bolj ko se poljedelstvo interziazira, tembolj se mora posluževati tehnike.

Največja dva evropska namakalna prekopa bodo zgradili v porečju Pada v Italiji. Zvezana bosta s sesaljkami. Niže ležeči glavni kanal bo 184 km dolg, višje ležeči 141 km, zvezni kanal preko sesalk pa 17 km, tako da bo znašala celotna dolžina teh namakalnih naprav 342 km. Spodnji prekop bo namakal 220.000 hektara, zgornji pa 105 tisoč. Z gradbo bodo takoj pričeli. Širina kanalov bo znašala 25 m. Kanale označajo ne samo kot največjo italijansko, temveč tudi kot največjo evropsko namakalno napravo.

Nova tekstilna vlakna so pričeli izdelovati v Nemčiji in sicer iz hmeljskih trt, smrekovih igel itd.

Grško gospodarstvo je zaradi prevelikega neracionalnega izekavanja mnogo trpelo. Sedaj je vlada pričela z zopetnim pogozdovanjem v velikem obsegu.

Zaradi pomanjkanja gozdnih potov v južni Bolgariji zgornje tam vsako leto ca 1 milijon kub. metrov lesa, ker ga ne morejo odpeljati. Zato so že lani s kreditom bolgarske Narodne banke napravili 180 km novih gozdnih potov in jih hočejo letos napraviti zopet 300 km.

Pridelek pšenice v Zedinjenih državah je cenjen na 717 milijonov bušljev, od lani je preostalo 275 mil. bušljev, tako da bodo znašale skupne zaloge ca 1 milijardo bušljev. Ker porabijo USA zase ca 675 milijonov bušljev, preostane pa za izvoz nad 300 milijonov bušljev. Kam z njimi? Deset do dvajset milijonov bušljev bo prevzel Daljnji vzhod, dovoz v pasivne evropske dežele pa ovira blokada. 1 bušel pšenice = 27,2 kilograma.

Plovba skozi Panamski prekop v nasprotju s plovbo skozi Sueški prekop stalno raste. Lani je prevozilo Panamski prekop 5928 ladij z vsebino 20 milijonov 770.000 brutoregister-ton. Dohodki so se zvišali v preteklem letu od 22,61 na 23,71 mil. dolarjev. Za USA in Anglijo je bila glede prometa na tretjem mestu Norveška.

Med Švico in Jadranom hočejo urediti novo vodno cesto. Začela bi se v Benetkah, bi šla po reki Padu, ki bi jo bilo treba deloma še regulirati, do Cremonne, nato pa po 130 km dolgem prekopu preko Milana do jezera Maggiore, s čimer bi bila Švica dosežena. Ves projekt bi stal 590 mil. lir, od tega prekop 450 milijonov. V Milanu bi zgradili trgovsko in industrijsko pristanišče. Za izvedbo načrta je potrebnih pet do šest let.

Takozvane »steklene vinograde« so pričeli graditi v Nemčiji. Prvega so zgradili leta 1938. Letos so v januarju vinograd, ki ima obliko rastlinjaka, zakurili in so gledali na to, da se je temperatura stalno gibala med 25 in 40° C ter da je bila trta škropljena s toplo vodo. S tem so dosegli predčasno dozoretev.

Tobačni pridelek v Bolgariji bo letos s ca 40.000 tonami surovega tobaka za ca 5000 ton večji kot je bil v preteklem letu. Od svetovne vojne dalje se je prikopal tobak na prvo mesto v bolgarskem izvozu in je prekosil izvoz žita, ki je bil prej najvažnejša postavka v bolgarskem izvozu. Po podatkih bolgarskih trgovskih in industrijskih zbornic je znašal leta 1937. tobačni izvoz s 1610 milijoni levov, 32 odstotkov vsega bolgarskega izvoza, leta 1938. z 2364 milijoni 42 odstotkov in leta 1939. z 2386 milijoni 41 odstotkov izvoza. Ni bilo pa še doseženo leto 1930 z 2654 mil. in 43 odstotki ter leto 1931. z 2580 milijoni in istotako 43 odstotki, ker se je medtem izvoz zelenjave in sadja zelo dvignil, in sicer od 1% leta 1930. na 20% leta 1939. Prvi kupec bolgarskega tobaka je daleko pred drugimi Nemčija, ki je prevzela lani ca 73 odstotkov množine in ca 64 odstotkov vrednosti vsega izvoženega tobaka.

Gnojila so proglasili v Bolgariji za narodno bogastvo. Prepovedano je gnojila uničevati ali sežigati. Vsa gospodarska podjetja, tovarne itd., ki nimajo za gnojila nobenih uporabnih možnosti, jih morajo oddati občinam, ki jih zboljšajo in oddajo kmetom v uporabo.

Olivni pridelek v Grčiji bo zaostal letos daleč za lanskim, ki je bil pač rekorden. Znašal je 140.000 ton, letos ga pa cenijo na 90.000 ton.

Med Črnim in Baltiškim morjem bo po ruskih poročilih do bodoče pomladi dograjen prekop, ki bo k ojačenju mednarodne in notranje ruske trgovine mnogo pripomogel. Dolg bo 2628 km,

pi čemer so vštete seveda tudi reke, ki služijo tej zvezi.

Celo vrsto novih železnic bodo zgradili v Bolgariji; zadnji politični uspehi bodo gradbeno železniško delovanje gotovo še pospešili.

Bolgarija bo za izvoz poljedelskih proizvodov ustanovila posebno zračno, morsko in rečno brodovje na zadržni podlagi. Zanimiva je zlasti okoliščina, da hočejo v bodoče za transport lahko pokvarljivega sočivja in sadja uporabljati letala. Zelo potrebna je izpopolnitev morskega in rečnega brodovja; sedaj ima Bolgarija devet morskih ladij s prostornino 30.000 neton in nekaj tovornih ladij za plovbo po Donavi z a 200 tonami.

Turška plovba je prišla pod državno nadzorstvo; vsaka ladja, ki hoče odpluti, mora imeti za to dovoljenje prometnega ministrstva in mora takoj, ko v inozemstvu blago izloži, oditi nazaj v Turčijo.

Gospodarski razmah v U. S. A.

V gospodarskem razvoju Zedinjenih držav se je pojavil v prvi letošnji polovici radikalen preokret. V začetku leta je na mesto prejšnjega konjunktturnega dviga stopilo obetno nazadovanje, ki pa ni dolgo trajalo. Že v maju se je pričelo zopetno boljšanje, ki se je v juniju in še tudi pozneje nadaljevalo, samo da za julij še nimamo podatkov. Zlasti močno se pozna kolebanje konjunktura v železni industriji, koje produkcija se je od globinske spodarsko krizo v prvi polovici leta točke, ki jo je bila dosegla med go-1938, takole razvijala:

	Surovo železo milij. ton	Surovo jeklo milij. ton
Junij 1938	1'06	16'3
Junij 1939	2'12	3'18
Avgust	2'66	3'82
September	2'88	4'30
Oktober	3'63	5'48
November	3'72	5'55
December	3'78	5'16
Januar 1940	3'60	5'02
Februar	3'31	4'38
Marec	3'27	4'24
April	3'14	3'97
Maj	3'51	4'85
Junij	3'81	5'53

Produksijsko nazadovanje, ki je bilo nastalo v prvih štirih letošnjih mese-

cih v produkciji plavžev in v prvih petih mesecih v produkciji jekla, se je v mesecih maj in junij popolnoma preokrenilo in se je prelevilo v produkcijski dvig, ki je prekosil pri surovem železu vse omenjene mesece, pri surovem jeklu pa razen lanskega novembra tudi vse. Sedaj pa primerjajmo letošnji junij z junijem leta 1939 in še bolj z junijem 1938! Kakor smo že omenili, se nam kažejo tudi nadaljnji izgledi železne industrije v ugodni luči, posebno še, ker se bodo posledice ameriškega oboroževanja, ki so že bistveno pripomogle k razmahu zadnjih mesecev, v polni meri pokazale šele v bodočih mesecih. Seveda so pa razmahu ameriške železne in jeklene produkcije stavljene gotove meje, kajti že sedaj dosega zaposlenost železne industrije 88 odstotkov svoje teoretične produkcijske kapacitete. Ojačena zaposlitev industrije za zadovoljitev ameriške oborožitvene potrebe bi se morala torej izvršiti ali na stroške železne preskrbe ameriškega gospodarstva ali na stroške eksporta ali pa tudi na stroške obeh hkrati.

V zadnjem času so dobili iz te zagate vsaj delni izhod. Načrtno so pričeli s prilagodenjem drugih industrij, ki za sedanje čase niso tako važne, na produkcijo železa in jekla. Seveda se to ne more izvršiti kar čez noč, temveč le polagoma, in se bodo posledice te prilagoditve pokazale šele čez nekaj časa.

Mrtve dolarske milijarde

Večkrat smo že pisali, da ameriške banke že več let ne morejo dobiti zadostne in pripravne naložilne možnosti za svoj denar in so zato prisiljene, da pustijo na stroške svoje rentabilnosti vedno rastoči del svojih vlog nenaložen ter ga hranijo brez zaposlenja v svojih tesorih. Pri spodaj navedenih enajstih največjih newyorških bankah so v teku treh let in pol narasle vloge od 4 milijard dolarjev na 14 milijard in 900 milijonov; v isti dobi so narasle vsote, naložene brezobrestno pri drugih bankah, od 3'6 na 7 milijard dolarjev. Mrtvi del depozitov v treh letih in pol je narasel od 32 na 47 odstotkov. V posameznosti koleba ta del med slabo tretjino in skoraj dvema tretjinama. Pri teh vodilnih ameriških velebankah, ki so obenem največji bančni zavodi vse Amerike, znaša nezaposleni delež tujih denarnih sredstev med 46 in 49 odstotki.

Blagajna in bančna imovina
Konec 1936 Sreda 1939 Sreda 1940 1940 v %
v milijonih dolarjev vlog

Chase National Bank	669	1208	1467	46
National City Bank	463	826	1248	48
Quaranty Trust	673	1013	1135	49
Central Hanover Bank	297	560	730	59
Bankers Trust	285	493	473	39
Chemical Bank	205	289	434	54
Manufacturers Trust	167	253	251	32
Irving Trust	243	385	500	65
First National Bank	209	228	296	40
Morgan Bank	90	94	256	39
Bank of Manhattan	189	251	250	42

Naraščanje nezaposlenih mrtvih denarnih sredstev pri teh bankah pa niso samo posledica preplavljanja bank z nenaložljivimi tujimi denarnimi sredstvi, temveč deloma tudi posledica občutnega krčenja v debitorni kupčiji, v kateri je v zadnjih treh letih in pol prišlo nazaj v blagajne enajstih new-yorških velebank čistih 900 milijonov dolarjev; v tej dobičkonosni panogi bančne kupčije je znašal odstotni del na koncu leta 1936. še 32 odstotkov, v sredi tekočega leta pa samo še 18 odstotkov. Edina naložba, ki se je nekoliko razširila, so ameriške državne listine, kojih naložbe so se od konca leta 1936. do srede leta 1940. pomnožile za 1200 milijonov, a se le zelo nizko obrestujejo. Vrh tega je pa tudi njih delež na skupnih naložbah v omejenjeni dobi padel, čeprav le malenkostno, od 36 na 35 odstotkov. Torej tudi zlato ni vse.

V gornjem seznamu je zanimivo tudi primerjanje, v kakšnem odstotnem razmerju so pri posameznih bankah vloge naraščale. Dočim so šle pri nekaterih bankah skokoma kvišku, so pri drugih celó padle. Osupne nas Morganova banka, ki je bila skozi vsa prejšnja leta stabilna, a je sedaj svoje vloge nenedoma pomnožila in se prerila pred banko Manhattan na predzadnje mesto.

Železni monopol U.S. A. na svetovnem trgu

Izvoz železa in jekla iz ameriških Zedinjenih držav se je od izbruha vojne v Evropi dalje ogromno pomnožil;

saj je evropska konferenca sedaj izločena. Po odpadu belgijske in luksemburške konference so si priborile USA kar nekakšno monopolno stališče. Posledice so se kmalu pojavile. Že v aprilu t. l. je bil izvoz železnih in jeklenih fabrikatov in polfabrikatov s 392.000 tonami daleč nad mirovnimi številkami; v maju je dosegel 477.000 in v juniju celó 602.000 ton, kar je triinpolkrat več kot v zadnjem predvojnem mesecu. Najboljši predvojni mesec je bil julij leta 1937. s 461.000 tonami; letošnji junij ga je prekosil za 30 odstotkov. V prvih desetih vojnih mesecih je znašal izvoz železnih in jeklenih predmetov iz U. S. A. 3.970.000 ton proti 2.190.000 tonam v istih mesecih prejšnjega leta, kar je 123 odstotkov več. Podamo kratek pregled izvoza od 1. 1936. dalje — v tisočih ton:

	1. polovica	2. polovica
1936	554'6	666'5
1937	1432'8	2102'7
1938	1117'3	1131'8
1939	924'4	1547'2
1940	2760'1	—

Italija namerava uvesti 24 novih plovbnih zvez, ki naj iz Benetk ven ojačijo promet s sredozemskimi pristanišči. Stirinajst zvez bo vozilo po dva tedna, osem po en teden, dve pa dvakrat na teden. Nove proge naj ojačijo promet z Albanijo, z italijanskimi otoki, z Egiptom, z bližnjim vzhodom in s Črnim morjem.

V Franciji je mobiliziranih za delo v glavnih vojnoindustrijskih tovarnah 750

tisoč oseb. V tekočem letu bodo dobili iz kolonij dva milijona ljudi, da krijejo rastočo potrebo za industrijsko produkcijo. Brezposelnih moških je sedaj v Franciji okoli 200.000, a tretjina od njih je stara nad 60 let.

Turški zakon za zaščito narodnega dela predvideva zvišanje dnevnega delovnega časa v industriji na 12 ur.

Medameriška gospodarska komisija javlja, da so sklenile vlade Zedinjenih držav, Brazilije, Kolumbije in Mehike ustanoviti Medameriško banko, koje namen naj bi bilo financiranje nakupov južnoameriških držav v Zedinjenih državah potom dodelitve kreditov državam Južne Amerike. Za ustanovitev banke so potrebni podpisi najmanj petih držav. Ustanovna glavnica banke je predvidena s 100 milijoni dol.

Uvoz premoga v Italijo je znašal v prvem letošnjem četrtletju 3.012.000 ton, od tega 1.933.000 ton iz Nemčije.

Italijanska filmska industrija se hitro razvija. V letu 1936./37. je bilo izvoženih šele za 1 milijon lir filmov, v letu 1937./38. za 7 milijonov lir, lani pa za 13 milijonov. Vsega skupaj so izvozili v preteklem letu 273 filmov. Švica je kupila 64 filmov, USA 44, Španija in Portugalska 32, Brazilija 18 itd.

Nova tovarna aluminija v Ogrski je pred kratkim pričela obratovati. Pravijo, da bo mogla skupaj z že obstoječim podjetjem kriti vso ogrsko porabo aluminija, in računajo celo s tem, da se bo mogel del produkcije eksportirati.

V Bolgariji so odkrili nova rudna nahajališča, kar je posledica načrtnega iskanja trgovskega ministrstva. Pri Plovdivu so odkrili večja ležišča železne rude, ki se da električno predelati in nudi surovo železo v kakovosti švedskega železa. Še pomembnejša so nahajališča bakrene rude, tudi pri Plovdivu; imajo 16-do 20odstotno bakreno vsebino, kar je zelo veliko. Zopet pri

Plovdivu so začeli izkoriščati ležišča svinčene rude.

Lov na kite nazaduje

Mednarodna statistika o lovu na kite nam pravi, da je bil plen sezije 1938/39 precej manjši kot pa plen sezije 1937/38. Zadnja sezija izkazuje 38.356 kitov, prejšnja pa 46.039, kar pomeni za 17 odstotkov manjši plen. Razmerno je bila tudi produkcija kitovega olja manjša in je padla od 3.340.000 sodčkov na 2.820.000 sodčkov.

Lov na kite ni čisto prost in je deloma omejen, kakor to določa mednarodni dogovor od 7. junija 1937, kateremu je pristopilo 14 držav. Določena je gotova dolžina živali in omejen je čas lova od 8. decembra do 7. marca. Predlog Norvežanov, naj se omeji število lovilnih ladij s plavajočimi prekuhovalnicami, je propadel. Japonska, ki dogovora iz leta 1937, ni podpisala, je pričela s svojimi kitolovnimi ekspedicijami že v prvih dneh novembra. V seziji 1938/39 se je udeležilo lova 34 plavajočih prekuhovalnic z 281 lovilnimi ladjami ter dve obalni štaciji. Vsaka ladja je ujela povprečno 136 kitov. Število prekuhovalnic se je napram prejšnjemu letu pomnožilo za 3, število lovilnih ladij pa za 25. Doslej j lovu na kite vodeči Angleži in Norvežani so dobili v zadnjih letih močno konkurenco v Nemcih in Japoncih, ki se vedno bolj udejstvujejo. Od leta 1935. dalje kaže rezultat lova pri Angležih in Norvežanih stalno padajočo tendenco, dočim so donosi nemških in japonskih ekspedicij vedno večji. Norveški delež na donosu, ki je znašal leta 1935. še 46 odstotkov, je padel v seziji 1938/39 na 30 odstotka, angleški delež v isti dobi od 40,4 na 29,2%. Nasprotno se je pa dvignil nemški delež od 2,7 na 13,2%, japonski pa celo od 2 na 19,7 odstotkov. Povprečna cena za tono kitovega olja je bila lani 13,5 funtov, leta 1938. pa 14,5 funtov.

UČNI USPEHI NA ENOLETNEM TRGOVSKEM TEČAJU »HERMES« V MARIBORU

Z zaključkom letošnjega šolskega leta je minulo tudi že 10 let od ustanovitve tega tečaja, katerega delovanje je pokazalo tekom 10letnega obstoja že lepe uspehe tako v strokovnem kakor tudi v nacionalnem pogledu. Radi izrednih razmer je Slovensko trgovsko društvo kot lastnik tečaja sporazumno z vodstvom šole preložilo proslavo 10letnice na poznejši čas.

Zaključni izpiti so se vršili od 17. do 27. junija t. l. Ministrskega odposlanca je zastopal direktor trg. akademije g. Modic Peter. Prisostvovali pa so izpitom tudi zastopniki Slovenskega trgovskega društva s predsednikom Vilkom Weixlom ter člani odbora gg. Albin Ambrožič, Anton Paš, Franjo Majer in drugi. Navzoči člani so izrazili priznanje spričo solidnega znanja kandidatov in kandidatinj.

V okviru zaključnega izpita so se vršile tudi kakor vsako leto še posebne tekme iz stropisja in stenografije. Strojepisnih tekem se je udeležilo 12 kandidatov in kandidatinj. Najboljše uspehe, in sicer do 4 udarce v sekundi, so dosegle Vrečko Sonja, Silvija Nemeč in Golob Anastazija. Stenografskih tekem se je udeležilo 22 kandidatov in kandidatinj. Najboljše uspehe, t. j. do 200 zlogov na minuto so dosegle Štraser Mara, Androjna Zofija in Ribarič Danica. Tekmovalke so bile nagrajene od raznih domačih tvrdk, in sicer Zdravko Anderle, Golec Franjo, Karel Jančič, Lah Jakob, Franjo Majer, Anton Paš, Pinter & Lenard, Preac Janko, Drago Rozina, Vilko Weixl in Združenje trgovcev v Mariboru. Enako so bili nagrajeni tudi oni kandidatje in kandidatnje, ki so dokončali razred in zaključni izpit z odličnim uspehom. Celoten uspeh zaključnih izpitov je: 5 odličnjakov, 21 prav dobrih, 23 dobrih in 2 zadostna.

Tečaj so dokončali: Androjna Zofija, Babič Marija, Bortuzzo Alojzija, Cetin Brunhilda, Čokl Bojimir, Engel Veronika, Faganeli Majda, Gamser Cecilija, Gjurin Branka, Hartman Stanko, Hergan Stefan, Hrastović Aleksa, Kapun Marija, Kerenčič Josip, Kitak Ljudmila, Kos Lota, Kos Hilda, Krošelj Vida, Lah Franja, Leskovar Marija, Lorber Vera, Makuc Boris, Marin Peter (odlika), Mezgec Slava, Mohorko Amalija, Mrak Krista, Nemeč Silvija, Ortan Olga, Pečar Bogdana, Peric Emilija, Plevnik Danica, Preac Vera, Ribarič Danica, Ribarič Ivo, Robič Srečko, Strifeček Ljudmila, Šipoš Pavla, Šprah Franja, Štraser Mara, Štuhec Marjeta, Tajzel Marjeta, Tomažič Dragoslav (odlika), Tomšič Radoslav (odlika), Toplak Zofija, Urbanič Feliks, Vicol Dika, Vrečko Sonja (odlika), Znidarič Mihael, Golob Anastazija (odlika) in Logar Drago.

Nekateri od absolventov in absolventinj so dobili s posredovanjem Slov. trg. društva svoja nameščenja.

Tekom svojega 10letnega obstoja se je izkazal tečaj prav primeren in koristen za one absolvente meščanskih šol in one z nižjim tečajnim izpitom, kateri vsled pomanjkanja materialnih sredstev ne morejo nadaljevati študija na strokovnih šolah ter jih obdržijo starši v svojih obratih ali pa dobijo primerna nameščenja in razbremenijo svoje starše v današnjih težkih časih.

Interesentom daje vsa pojasnila glede sprejema in razpošilja prospekte brezplačno ravnateljstvo Enoletnega trgovskega tečaja »Hermes« v Mariboru, Zrinjskega trg 1. Tečaj ima tudi pravico javnosti.

Darila. Trgovskemu društvu »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani sta darovala: Gospod Mirko Teršan, trgovec v Ljubljani, v počastitev spomina blagopokojnega gospoda Franja Goloba, direktorja Tobačne tovarne v Ljubljani, din 200.—. Gospod Josip Selovin, trgovski zastopnik v Ljubljani, za podporo revnim trgovskim pomočnikom din 200.— mesto venca na grob blagopokojnega gospoda M. Ulčarja, trgovca na Bledu, in blagopokojne gospe Marije Češnik, trgovke v Ljubljani. Iskrena hvala!
